ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 38. Σάββατον 26/7 Σεπτεμβρίου 1878. Τιμὴ 3 χαρτόγροσα.

Κωνσταντινούπολις 25/6 Σεπτεμβρίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Μόλις τοῦ ἀπὸ τριετίας ἐκ βάθρων συνταράξαντος τὴν Ἀνατολὴν σάλου κατευνασθέντος ὀλίγον καὶ ἐπί τινα τοὐλάχιστον ἔτη, ὡς ἠλπίζετο, διὰ τῆς βερολινείου συνθήκης, νέος καὶ αὖθις προμηνύεται κλύδων ἀπειλῶν νὰ καταστρέψῃ τὸ ἔργον, ὅπερ ἐν ὠδῖσι καὶ πόνοις ἔτεκεν ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία. Αἴτιον τούτου ἐστίν, ὡς πολλάκις καὶ παρὰ πολλῶν παρετηρήθη, ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία περιέπεσε καὶ πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα, εἰς ὃ τῷ 1856, ὅτι ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ κυλινδουμένη εἰς ὃν ἀπὸ εἰκοσαετίας κυλινδεῖται φαῦλον κύκλον, ὅτι τὸ τέκος αὐτῆς δὲν ἐγεννήθη ἀρτιμελές, ἀλλὰ θνησίτοκον. Δύο ἀπέκειντο εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν διπλωματίαν λύσεις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος μετὰ τὴν φοβερὰν ἑκατόμβην ἀνδρῶν ἣν ὑπέστη ἡ ἀτυχὴς αὕτη χώρα ἢ ἡ ἀνασύστασις ἑνιαίου ἰσχυροῦ ἀνατολικοῦ κράτους ἐν ᾧ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἤθελεν ἀντικαταστήσει ἡ κοινὴ καὶ ἴση μετοχὴ πάντων τῶν λαῶν εἰς τὴν διοίκησιν αὐτοῦ, ἢ ἡ διανομὴ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τοὺς λαοὺς αὐτῆς καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς συγκρότησις κρατῶν ἱκανοποιούντων τὰ ἱστορικὰ δίκαια καὶ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους ἑκάστου τῶν λαῶν τούτων καὶ ἐπαρκούντων πρὸς αὐθυπαρξίαν καὶ φυσικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρόοδον αὐτῶν. Οὐδέτερον τούτων ἀτυχῶς προείλετο ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία, ἀλλὰ δειλήμων ἅμα καὶ παράτολμος ἐν οὐ δέοντι ὅπου μὲν περὶ ἱκανοποιήσεως τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς προέκειτο τὰ δίκαια τῆς Τουρκίας καὶ τοῦ καθεστῶτος προβαλλομένη ἐλάχιστον ὑπὲρ αὐτῶν ἀπεφαίνετο καὶ τὰ ἐλάχιστα δὲ ταῦτα παρέχοντα ἀφορμὴν εἰς λογομαχίας καὶ ἀντεγκλήσεις ἴσως δὲ καὶ εἰς ῥήξεις, ὅπου δὲ περὶ ἱκανοποιήσεως ἀτομικῶν συμφερόντων ταύτης ἢ ἐκείνης τῶν δυνάμεων προέκειτο εἰς ἀμοιβαίας παραχωρήσεις στέργουσα ἐτίθει ἄποθεν τὴν ἀρχὴν τῆς μελλούσης διανομῆς τῆς Τουρκίας οὐχὶ πλέον μεταξὺ τῶν λαῶν αὐτῆς, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῆς γειτόνων καὶ προστατῶν. Ὑπὸ μόνην τὴν τελευταίαν ταύτην ἔποψιν ἡ βερολίνειος συνθήκη τέμνει ἀληθῶς νέαν ὁδὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, τὴν ὁδὸν ἣν ἔταμεν ἡ αὐτὴ τριπλῆ συμμαχία, ἡ καὶ σήμερον πρωταγωνιστοῦσα ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐν τῷ πολωνικῷ ζητήματι κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα. Τὸ διάγραμμα ἐγένετο, ὑπολείπεται δὲ μόνον ἡ ἐκτέλεσις, ἥτις γενήσεται ἐν τῇ πρώτῃ εὐκαιρίᾳ. Ῥωσσία, Αὐστρία καὶ Ἀγγλία, αὗται σήμερον αἱ κληρονόμοι τῆς Ἀνατολῆς, ἐάν ποτε ὑποκύψῃ τὸ τουρκικὸν βασίλειον μετὰ νέον πόλεμον ὅμοιον τῷ ἄρτι λήξαντι. Καὶ αἱ κληρονόμοι αὗται ἐξασφαλίζουσιν ἀπὸ τοῦδε τὴν μέλλουσαν αὐτῶν κληρονομίαν ἡ μὲν Ῥωσσία διατηροῦσα ἀμέριστον τὸ δικαίωμα τῆς ἐξελέγξεως καὶ τῆς ἐπιῤῥοῆς ἐν τῷ ἀνατολικῷ μέρει τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου διὰ τῆς ἐτησίας(;) κατοχῆς τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ῥωμυλίας; καὶ διὰ τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπιῤῥοιαν καὶ ἐπίβλεψιν αὐτῆς, ἡ δὲ Αὐστρία ἐπιφυλασσομένη ἐπίσης ἀμέριστον τὸ δικαίωμα

τῆς ἐξελέγξεως καὶ ἐπιῤῥοῆς ἐν τῷ δυτικῷ μέρει διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης καὶ τῆς καθόδου τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων μέχρι Μητροβίτσας, ὅθεν θὰ δεσπόζωσι τῶν κοιλάδων τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ δὲ Ἀγγλία τέλος τὸ αὐτὸ δίκαιον καὶ αὐτὴ ἐπιφυλαξαμένη ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς Τουρκίας διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Κύπρου καὶ τῆς ἀμέσου καὶ ἐνεργοῦ ἀναμίξεως αὐτῆς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν μεταῤῥυθμίσεων ἐν τῇ διοικήσει, τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ ἀστυνομίᾳ. Ἀπέναντι τούτων αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις συνήνεσαν ὅπως ἀφεθῶσιν ὑπὸ τὴν ἄμεσον κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας τὸ ἥμισυ τῆς Θρᾴκης, ἡ Μακεδονία τὸ ἥμισυ τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου καὶ ἡ Ἀλβανία καὶ συστηθῇ τῇ Τουρκίᾳ ὅπως ἐκχωρήσῃ τῇ Ἑλλάδι τὸ νότιον ἥμισυ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας.

Ἐκ τῶν ἀποφάσεων τούτων τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου καὶ ἐκ τῆς ἀγγλοτουρκικῆς συμβάσεως ἐγεννήθησαν τέσσαρα σπουδαιότατα ζητήματα τὸ τοῦ Βατοὺμ, τὸ τῆς αὐστριακῆς κατοχῆς, τὸ τῶν ἑλληνικῶν ὁρίων, τὸ ἀγγλοτουρκικὸν ζήτημα. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τῶν ζητημάτων δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τοῦδε ὡς λελυμένον, καθ' ὅσον ἡ ἄμεσος πίεσις τῶν περὶ τὴν τουρκικὴν πρωτεύουσαν ῥωσσικῶν στρατευμάτων ἐπόμενον ἦτο ὅτι θὰ διαλύσῃ τὰς περὶ ἀντιστάσεως προθέσεις τῶν Λαζῶν· τὸ δὲ τελευταῖον, τὸ ἀγγλοτουρκικὸν εἶναι μᾶλλον ζήτημα τοῦ μέλλοντος. Λείπονται νῦν ἐπὶ τοῦ τάπητος τὰ δύο ἄλλα ζητήματα ἀπειλητικὰ καὶ μεστὰ κινδύνων. Ἐπίπλαστος ἢ πραγματικὸς ὀργασμὸς τῶν βοσνίων καὶ ἀλβανῶν Μουσουλμάνων περιπλέκει τὰ δύο ταῦτα ζητήματα εἰς τοιοῦτον τρόπον, ὥστε οὐδεὶς τὰς συνεπείας καὶ τὰς διαστάσεις αὐτῶν δύναται νὰ προΐδῃ ἄνευ δέους. Καὶ τὸ μὲν ζήτημα τῆς αὐστριακῆς κατοχῆς διῆλθεν ἤδη τὴν πρώτην καὶ δευτέραν αὐτοῦ φάσιν· δυνάμει τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐντολῆς ἣν ἡ Αὐστρία ἔλαβε παρὰ τοῦ βερολινείου συνεδρίου, τὰ αὐστριακὰ στρατεύματα εἰσῆλθον εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίνην, ἐνῷ ἡ αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις συνῆπτε διαπραγματεύσεις μετὰ τῆς Τουρκίας πρὸς συνομολόγησιν συμβάσεως διακανονιζούσης τὰς λεπτομερείας τῆς κατοχῆς μεταξὺ τῶν δύο δυνάμεων. Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ συνομολόγησις τοιαύτης συμβάσεως διέσωσε τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τῆς Πύλης ἐπὶ τῶν δύο χωρῶν. Ἀλλ' αἴφνης κρατερὰ ἀντίστασις ἀντιτάσσεται κατὰ τῶν αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἅπερ ἤλπιζον εἰς φιλικὴν ὑποδοχήν, παρὰ τῶν μουσουλμάνων κατοίκων, μεθ' ὧν συναδελφοῦνται καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἐκεῖ τουρκικῶν στρατευμάτων. Ὁ αὐστριακὸς στρατὸς βαίνει τοῦ λοιποῦ ὡς ἐπὶ κατάκτησιν καὶ ὑφίσταται πάντα τὰ βάρη καὶ πάσας τὰς θυσίας κατακτητικοῦ στρατοῦ· μάχαι αἱματηρόταται, μάχαι ἐκ τοῦ συστάδην, συγκροτοῦνται ἐν Μαγλάϊ, ἐν Γαΐτσᾳ, ἐν Βιελολοβᾶτς, ἐν αὐτῷ τῷ Σεραγέβῳ, εἰς ὃ εἰσέρχονται θριαμβικῶς οἱ Αὐστριακοὶ κυριεύσαντες 27 τηλεβόλα καὶ χιλιάδας ὅπλων, μάχαι παρὰ τὸ Σβορνίκιον, παρὰ τὴν Γραστανίτσαν, παρὰ τὸ Δοβόϊ, ἐν αἷς οἱ ἐπαναστάται ἐξαναγκάζουσιν ἐπανειλημμένως τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς ὑποχώρησιν, μάχαι ἐν διαφόροις σημείοις τῆς Ἐρζεγοβίνης. Μετὰ τὰς θυσίας ταύτας ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις κρίνει περιττὴν τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως μετὰ τῆς Τουρκίας ὅσον ἀφορᾷ τὴν Βοσνίαν καὶ τὴν Ἐρζεγοβίνην διὰ τὴν κατοχὴν τῶν ὁποίων ἔλαβεν εὐρωπαϊκὴν ἐντολήν, ἀλλὰ ζητεῖ τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως διὰ τὸ σανδζάκιον τοῦ Νόβι Παζὰρ, συμβάσεως ἐπεκτεινούσης τὸ δικαίωμα τῆς κατοχῆς αὐτῆς μέχρι Μητροβίτσας. Ἡ Πύλη δὲν ἐννοεῖ, φυσικῷ τῷ λόγῳ νὰ συναινέσῃ εἰς τοιαύτην σύμβασιν καὶ ἡ Αὐστρία τρεῖς παρασκευάζει στρατιὰς ἀποτελουμένας ἐκ δώδεκα στρατιωτικῶν σωμάτων ὅπως λάβῃ κατοχὴν διὰ τῶν ὅπλων τῶν αἰτουμένων τούτων χωρῶν. Καὶ δὲν δύναταί τις νὰ προΐδῃ ποῖαι ἔσονται αἱ νέαι ἀπαιτήσεις τῆς Αὐστρίας, ἐὰν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν χωρῶν τούτων τὴν αὐτὴν ἀπαντήσῃ ἢν ἐν Βοσνίᾳ ἀντίστασιν καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἀναγκασθῇ νὰ ὑποβληθῇ εἰς θυσίας, δι' ἃς ὑπεύθυνον θὰ θεωρήσῃ τὴν Τουρκίαν ὡς μὴ συναινέσασαν εἰς τὴν συνομολόγησιν συμβάσεως περὶ τῆς κατοχῆς αὐτῶν. Ἡ Πύλη σκεπτομένη ἀπὸ τοῦδε περὶ τῶν ἐνδεχομένων λαμβάνει ἀμυντικὰ μέτρα συγκεντροῦσα ἐν Κοσσυφοπεδίῳ στρατὸν καὶ ὀχυροῦσα διαφόρους τῆς Μακεδονίας θέσεις, ἐν αἷς καὶ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἀπὸ τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων μέχρι τοῦ ἐπισήμου πολέμου ὁμολογητέον ὅτι ἓν μόνον ὑπάρχει βῆμα.

Ἀλλ' οὐχ ἧττον ἀπειλητικὸν καὶ μεστὸν κινδύνων εἶναι τὸ ἑλληνοτουρκικὸν ζήτημα, τοσούτῳ περιπλοκώτερον, ὅσῳ ἐν τούτῳ δὲν ὑπάρχει ῥητή τις ἀπόφασις, ἀλλὰ πρόσκλησις τοῦ συνεδρίου εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν εὐχὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιφύλαξιν τοῦ δικαιώματος τῆς μεσολαβήσεως τῶν δυνάμεων. Ἡ Πύλη διὰ τῆς ἐγκυκλίου αὐτῆς, ἣν ἐδημοσιεύσαμεν, διαμφισβητοῦσα τὸ νόμιμον τῶν ἀξιώσεων τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου, ἀντιτάσσει ἀπόλυτον ἄρνησιν καὶ ὑποδηλοῖ ὅτι δὲν θὰ ὀπισθοδρομήσῃ πρὸ τῶν ἐσχάτων μέτρων. Στρατεύματα τουρκικὰ ἀποστέλλονται διηνεκῶς εἰς Θεσσαλίαν καὶ εἰς Ἤπειρον, ὁ ὀργασμὸς τῶν μουσουλμάνων κατοίκων καθ' ἑκάστην ἐπιτείνεται, μεθ' ὅλας τὰς φιλικὰς πρὸς τὴν Πύλην συστάσεις τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ὅπως ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ συνεδρίου. Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις τηροῦσα νῦν ὀρθοτάτην διπλωματικὴν πορείαν προσεκάλεσε τὴν Πύλην ὅπως διορίσῃ τὸν πληρεξούσιον αὐτῆς διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς νέας ὁροθεσίας, δοῦσα, λέγεται, προθεσμίαν μεθ' ἣν, ἐὰν ἡ Πύλη δὲν προβῇ εἰς τοῦτο, θὰ θεωρήσῃ αὐτὴν ὡς ἀπολύτως ἀρνουμένην καὶ θὰ ζητήσῃ τὴν μεσολάβησιν τῶν δυνάμεων. Ἤδη ζήτημα ἀναφύεται κατὰ πόσον αἱ δυνάμεις θὰ συμφωνήσωσιν εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐφαρμογῆς τῆς μεσολαβήσεως, ἀφοῦ μάλιστά τινες τῶν κυβερνήσεων φαίνονται θεωροῦσαι τὴν μεσολάβησιν τυπικὴν ἁπλῶς καὶ ὡς μὴ δυναμένην νὰ πιέσῃ τὴν Πύλην. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀφ' ἑτέρου αἱ πλεῖσται τῶν δυνάμεων, προεξαρχούσης τῆς Γαλλίας, θεωροῦσι τὴν μεσολάβησιν ὡς ὑποχρεοῦσαν τὴν Τουρκίαν νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἐπιβαλλομένας αὐτῇ ὑπὸ τῆς βερολινείου συνθήκης ὠφελείας, ὃν τρόπον ἐκαρπώθη καὶ τὰς ὠφελείας αὐτῆς. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην λέγεται ὅτι ἡ Γαλλία θὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τῆς μεσολαβήσεως, ὑπεύθυνον θεωροῦσα τὴν Τουρκίαν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδεχομένοις, ἐὰν μὴ ἐνδώσῃ, καὶ ἀναλαμβάνουσα διὰ τῶν στόλων αὐτῆς τὴν ὑπεράσπισιν τῶν ἑλληνικῶν παραλίων ἐν περιπτώσει ἐκρήξεως ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου. Καὶ ἡ ἔκρηξις αὕτη ἔσται ἀναπόδραστος, καθόσον ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ πάντα τὰ μέσα τῆς διπλωματίας, ἔχει ἀκλόνητον ἀπόφασιν νὰ διατάξῃ τὰ στρατεύματα αὐτῆς ὅπως διαβάντα τὰ ὅρια λάβωσι κατοχὴν τῶν ἀπονεμηθεισῶν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου χωρῶν.

Τοιαῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου, ὅπερ ἔτεκεν ἐν Βερολίνῳ ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία.

ΤΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΑΙΣΘΗΜΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΝΟΤΙΩΝ ΣΛΑΒΩΝ.
ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ.

Ἡ ἐνεστῶσα λύσις τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐὰν ἡ λύσις αὕτη συνίσταται μόνον ἐν τῷ πνεύματι τῆς ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ συνθήκης, ἀναμφιβόλως θέλει ἐπενέγκει μεγάλην τροπὴν εἰς τὴν τύχην τοῦ ἑλληνοσλαβικοῦ τῆς Ἀνατολῆς κόσμου. Ἡ πολιτικὴ σημασία τῆς συνθήκης ταύτης σαφῶς ἐκφράζεται νῦν ἐν τούτῳ, ὅτι δυνάμει αὐτῆς ἡ χερσόνησος τοῦ Αἵμου λαμβάνει ἐντελῶς νέαν γεωγραφικὴν φυσιογνωμίαν, ἕνεκα τῆς ὑπ' αὐτῆς ἀναδειχθείσης βουλγαρικῆς ἡγεμονίας. Οὐχ ἧττον σπουδαία εἶναι καὶ ἡ θρησκευτικὴ αὐτῆς σημασία, τοσούτῳ μᾶλλον, καθόσον μία τῶν νεωτέρων ἀφορμῶν, τῶν ἐξεγειρασῶν τὸ ῥωσσικὸν ἔθνος πρὸς λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος ὑπῆρξεν ἡ ἰδέα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς τουρικῆς κυριαρχίας. Ἀλλ' ἵνα κρίνωμεν κατὰ πόσον ἀπέβη σπουδαῖον τὸ συντελεσθὲν ἔργον ὑπὲρ τῶν ἀπελευθερωθέντων λαῶν ὡς πρὸς τὴν θρησκευ-

τικὴν σχέσιν, ἀνάγκη νὰ προσδιορίσωμεν τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῶν θρησκευτικὴν κατάστασιν, ἥτις ὡς ἀφετηρία πρὸς τὴν περαιτέρω αὐτῶν ἀνάπτυξιν ἀναμφιβόλως θέλει ἐπηρεάσει εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην αὐτῆς τὴν πορείαν. Ὀλίγας χαρακτηριστικὰς γραμμὰς, προσδιοριζούσας τὴν θρησκευτικὴν κατάστασιν τῆς ἑλληνοσλαβικῆς ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς εὑρίσκομεν ἐν τῷ σπουδαίῳ σχεδιάσματι τοῦ κ. Λεόντιεφ, Ῥῶσσοι, Ἕλληνες καὶ νότιοι Σλάβοι ἐπιγραφομένῳ καὶ δημοσιευθέντι ἐν τῷ φυλλαδίῳ τοῦ φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ Ῥωσσικοῦ Ἀγγελιαφόρου. Τὸ σχέδιασμα τοῦτο καλούμενον ὑπ' αὐτοῦ Δοκίμιον ἐθνικῆς ψυχολογίας, καίπερ μὴ ἔχον ἐν πάσαις ταῖς σχέσεσι σταθερὰν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, οὐχ ἧττον παρέχει σαφῆ σκιαγραφίαν χαρακτηριστικῶν τινων γραμμῶν τῶν ἀνατολικῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν, ὡς αὗται ἐγένοντο ἀντιληπταὶ ἐν τῇ διανοίᾳ τοῦ συγγραφέως ἐκ τῶν ἀμέσως προσωπικῶν αὐτοῦ ἐντυπώσεων.

Ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνοσλαβικὸς κόσμος, ἐμψυχούμενος ὑπὸ τῶν ἀρχῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τῆς μιᾶς ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἕνεκα τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς ἱστορικῶν περιστάσεων ποικίλλει ἐν τῷ θρησκευτικῷ αὐτοῦ χαρακτῆρι. Ἐνταῦθα ἀφ' ἑνὸς μὲν παρίσταται τὸ ῥωσσικὸν ἔθνος μετὰ τῆς ἤδη πρὸ πολλοῦ ἀσφαλοῦς κυβερνητικῆς αὐτοῦ αὐθυπαρξίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ νότιος ἑλληνοσλαβικὸς κόσμος μέχρι τοῦδε ὑπενεγκὼν καὶ ἔτι ὑποφέρων τὸν βαρὺν ζυγὸν τῆς ξένης κυβερνήσεως καὶ θρησκείας. Καὶ τὸ μὲν ῥωσσικὸν ἔθνος ἐξησφαλισμένον ἐντελῶς ἐν τῇ ἐξωτερικῇ καὶ ἐσωτερικῇ ζωῇ, διατίθησιν ἐλευθέρως τὸν διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν αὐτοῦ πλοῦτον καὶ διανέμει τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ ἱκανότητας κατὰ τὴν ἀνάγκην εἰς πάντα τὰ σημεῖα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ὁ δὲ ἑλληνοσλαβικὸς κόσμος ἀπεναντίας ἐστερημένος πολιτικῆς αὐθυπαρξίας καὶ διὰ τοῦτο πιεζόμενος ἐν τῇ διαθέσει καὶ διατάξει τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν αὐτοῦ δυνάμεων, ἐπιδίδοται πρὸ πάντων καὶ συγκεντροῦται εἰς τοῦτο, ὅπερ ἥκιστα παντὸς κατ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν ὑπόκειται εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πίεσιν, τουτέστι πάσας αὐτοῦ τὰς δυνάμεις συγκεντροῖ ἐν τῷ θρησκευτικῷ μέρει καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς ἐξωτερικὴν τῆς θρησκείας ἔκφρασιν καὶ παράστασιν.

Ἐντεῦθεν ὡς ἀναγκαία συνέπεια παρίσταται, ὅτι «ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἐν γένει ἡ ἀνατολικὴ χριστιανικὴ κοινωνία μέχρις ἐσχάτων ὑπῆρχεν ἐκκλησιαστικωτέρα τῆς οὕτω καλουμένης μεμορφωμένης ῥωσσικῆς κοινωνίας ἐν τῇ ἑαυτῆς ἀνατροφῇ· ἡ Ἐκκλησία ἐκεῖ εἶναι μᾶλλον ἀναμεμιγμένη μετὰ τοῦ ἔθνους, ὁ δὲ λαὸς καὶ ἡ ἀνωτέρα κοινωνία ἵστανται ἐγγύτερον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν». Τοιαύτην τινὰ παρατήρησιν ἐποίησεν ὁ συγγραφεὺς τοῦ προμνησθέντος σχεδιάσματος. Παραβάλλων ἐν τῇ σχέσει ταύτῃ τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὰ ὑποκείμενα τῇ Τουρκίᾳ χριστιανικὰ ἔθνη, ὁ συγγραφεὺς εὑρίσκει ὅτι ἡ ἐν Ῥωσσίᾳ κοινωνία ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Πέτρου ἤδη ἀνατρέφεται μᾶλλον διὰ τοῦ κράτους ἢ διὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἐνῷ ἐν Ἀνατολῇ ἡ χριστιανικὴ κοινωνία, ἐπὶ μακρὸν ὑποτεταγμένη εἰς τοὺς ξένους, εὕρισκε τὸν φυσικὸν καὶ μόνον παιδαγωγὸν αὐτῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἐκ τούτου ἐνῷ ἐν Ῥωσσίᾳ ἡ κοινωνία ἀπεμακρύνθη τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἱερατείου, ἐν Ἀνατολῇ αὕτη ἵσταται ἀσυγκρίτως ἐγγύτερον πρὸς τὸ ἱερατεῖον. Ἡ θέσις τοῦ ἱερατείου ἐν Ἀνατολῇ εἶναι ἐντελῶς ἄλλη ἢ ἐν Ῥωσσίᾳ· διότι τοῦτο ταὐτοχρόνως εἶναι καὶ τεταπεινωμένον καί πως ἐλεύθερον. Τεταπεινωμένον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ὡς μὴ ἀπολαμβάνον ἐξωτερικὸν σεβασμὸν καὶ τιμὴν, ὡσαύτως ὡς πενέστερον καὶ διηνεκῶς ζῶν ὑπὸ τὸν φόβον τοῦ θανάτου, τοῦ διωγμοῦ κ. τ. λ. ἐλευθερώτερον δὲ τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἱερατεῖον ὑπῆρξε διὰ τοῦτο, καθότον ἡ ἐπ' αὐτοῦ κυβέρνησις εἶναι ἑτερόθρησκος, ἥτις ὡς ἐξωτερικὴ ὀγκώδης βαρύτης δὲν ἠδύνατο νὰ πιέσῃ τὰς ἐσωτερικὰς σχέσεις μεταξὺ τοῦ ἱερατείου καὶ τοῦ λαοῦ. Ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις διὰ τῶν πρώτων φιρμανίων οἴκοθεν ἐστερήθη τοῦ δικαιώματος, ἵνα ἀναμιγνύηται εἰς τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Συνεπείᾳ τούτου ἐν Ἀνατολῇ ἐν τοῖς μερικοῖς ἄνευ ἐξελέγξεως εἶχεν ἡ Ἐκκλησία ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ ἐχρησίμευεν αὐτῷ ἐν πᾶσιν ὡς ἐθνικὸς πολιτικὸς ἀντιπρόσωπος. Ὁ ἐπίσκοπος παρὰ τοῖς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοῖς μέχρι τοῦδε εἶναι οὐ μόνον πνευματικὸς ποιμὴν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς καὶ διοικητικὸς ἀντιπρόσωπος τῶν Χριστιανῶν ἐν πολλοῖς ζητήμασι τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Τοῦτο πρὸ πολλοῦ προσήγγιζε καὶ συνήνου εἰς ἓν τὸ ἱερατεῖον καὶ τὸν λαόν. Τὸ αὐτὸ ἔπραττε καὶ τὸ σχολεῖον· εἰς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἔτεινεν ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ ὁ ἐσωτερικὸς διοργανισμὸς τῆς ἱερατικῆς τάξεως. Ἡ χριστιανικὴ σχολὴ ὑπῆρξεν ἀποκλειστικῶς ἐν ταῖς χερσὶ τῆς Ἐκκλησίας· οἱ ἱερεῖς ἐπὶ μακρὸν ὑπῆρξαν οἱ μόνοι τοῦ ἔθνους διδάσκαλοι. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ὑπάρχει ἐπακριβῶς πνευματικὴ μόρφωσις, διότι ὅλη ἡ μόρφωσις εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν βεβασισμένη, πᾶσαι δὲ αἱ σχολαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττόν εἰσιν ἐκκλησιαστικαὶ, εἴδός τι σεμιναρίου. Τὸ ἱερατεῖον οὐ μόνον τὸ ἐν τοῖς μοναστηρίοις, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐν ταῖς πόλεσιν εἶναι ἀναμεμιγμένον μετὰ τοῦ λαοῦ, ἐξ οὗ ἐξέρχεται καὶ εἰς ὃν ἐπιστρέφει. Ὁ ἱερεὺς δὲν ἐξέρχεται ἀποκλειστικῶς ἐξ οἰκογενείας ἱερατικῆς, ὡς τοῦτο ὑπῆρχε μέχρι πρὸ ὀλίγου παρ' ἡμῖν ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τηρεῖται ἔτι καὶ νῦν, ἀλλ' ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ γεωργοῦ, τοῦ ἐμπόρου, τοῦ κοσμικοῦ διδασκάλου, ἐκ τῆς οἰκογενείας παντὸς Χριστιανοῦ. Εἷς ἱερεὺς ἦν υἱὸς χωροφύλακος, ἕτερος ἐκ παίδων ὑπῆρξε φύλαξ τοῦ χωρίου, ὁ τρίτος υἱὸς γίνεται φύλαξ εἴς τινα πρόξενον κτλ. Ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν ἐν Ἀνατολῇ εἶναι μεμορφωμένη ἐκκλησιαστικῶς· διότι ᾠκοδόμηται ἐπὶ τοῦ μυστηρίου, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ ἐλευθέρου ῥωμαντισμοῦ χριστιανικῆς σκιᾶς, ἐπὶ τῆς θελήσεως τῶν γονέων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς. Αἱ παρθένοι ἐν Ἀνατολῇ σκέπτονται οὐχὶ περὶ ἀγάπης, ἀλλὰ περὶ γάμου. Διὰ τοῦτο καὶ οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχουσιν οὔτε περὶ πολιτικοῦ γάμου, τοῦ πρὸ ὀλίγου ἔτι διαταράξαντος τὴν γαλήνιον τάξιν τῆς ῥωσσικῆς ζωῆς, οὔτε περὶ τῶν ἀπογοητεύσεων, διὰ τοῦτο αὐτόθι οὐδὲ κἂν λόγος γίνεται περὶ τούτων.

Τοιουτοτρόπως ἐν Ἀνατολῇ πᾶσαι αἱ τάσεις τοῦ ἐθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου φέρουσιν ἐν ἑαυταῖς ἰσχυρὸν στοιχεῖον ἐκκλησιαστικότητος, καὶ ἐπὶ παντὸς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀνανακλᾶται ἡ θρησκευτικὴ σφραγίς. Ὡς ἐκ τῆς εὐρύτητος καὶ τοῦ περιεχομένου ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐν Ἀνατολῇ ἔχει πλείονα σημασίαν ἢ ἐν Ῥωσσίᾳ, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα παρίσταται ἄλλως ἐὰν ἀποβλέψῃ τις εἰς τὸ ἕτερον μέρος. Ἀπο κτᾷ αὕτη ἔκτακτον ἀνάπτυξιν εἰς πλάτος, ἔνθα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐπὶ τοσοῦτο ἀσθενὴς φθάνει εἰς βάθος, τὸ πλάτος τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς αὐτόθι ἀνεπτύχθη πρὸς ὄφελος τοῦ βάθους. Ἡ θρησκευτικότης δηλαδὴ αὐτόθι ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἐξωτερικὸν τελετουργικὸν χαρακτῆρα, διότι ἐν αὐτῇ ὑπάρχει πολλῷ ὀλιγωτέρα θερμότης καὶ ζωηρότης αἰσθήματος, ἢ ὅση παρὰ τοῖς Ῥώσσοις. Τὴν αἰτίαν τῆς ἐπιπολαιότητος τῆς θρησκευτικῆς ἀρχῆς ἀνάγκη νὰ ἀποδώσωμεν εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐκείνας περιστάσεις, αἵτινες ὡδήγησαν τὰ ἔθνη τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου εἰς τὴν ἀχώριστον ἀνάμιξιν τῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς ἐθνότητος, τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος μετὰ τοῦ πατριωτισμοῦ. Ἐνῷ ὁ Ῥῶσσος ἀσφαλιζόμενος ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἰσχυρᾶς κυβερνήσεως, μένει ἥσυχος ὡς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν σχέσιν τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἔχει πλήρη ἄνεσιν νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν θρησκευτικὴν θεωρίαν, νὰ τραφῇ ἐπὶ πλέον ἐκ τῆς ἐγκαρδίου θρησκευτικότητος, οἱ Χριστιανοὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου εὑρίσκονται ἐντελῶς εἰς ἀλλοίας σχέσεις ὡς πρὸς τοῦτο. Διότι μὴ ἔχοντες βεβαίαν ἀσφάλειαν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ ζῶντες ὑπὸ διηνεκῆ φόβον, μὴ οἱ ἀλλόφυλοι ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἱερῶν αὐτῶν, καὶ βεβηλώσωσιν ἢ συλήσωσιν αὐτὰ, οἱ Χριστιανοὶ φυσικῶς ὤφειλον πᾶσαν αὐτῶν τὴν προσοχὴν νὰ συγκεντρώσωσιν εἰς τὴν ἐξωτερικὴν τούτων προφύλαξιν ἐκ τῆς συλήσεως καὶ τῆς βεβηλώσεως, τοῦθ' ὅπερ οἴκοθεν κατέστησε καὶ τὴν θρησκευτικότητα αὐτῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξωτερικήν. Συνεπείᾳ τῆς ἀποκλειστικῶς ἐξωτερικῆς ταύτης συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς πρὸς προφύλαξιν τῶν ἐξωτερικῶν τῆς θρησκείας πραγμάτων, ἐγένετο ἡ θρησκεία διὰ τοὺς ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανοὺς σημαία καὶ ἔμβλημα τῆς ἐθνικῆς αὐτῶν πάλης ἐναντίον τῶν καταπιέσεων. Οὕτως, ὅταν ὁ Ἕλλην ἐμπνέηται ὑπὸ τῆς θρησκείας, αὕτη ἀμέσως δι' αὐτὸν καθίσταται νίκη, ἤτοι ὑπερασπίζουσα σημαία, τὴν ὁποίαν αὐτὸς αἴρει ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τῆς τοσοῦτο προσφιλοῦς αὐτῷ ἐθνότητος. «Διὰ τὴν ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ πίστιν, διὰ τὴν ἀνατολικὴν καὶ καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἂς ὑποστῶ βασάνους καὶ θάνατον», ἀνακράζει. «Ἀναβλέψατε, ὦ ἀδελφοὶ Ἕλληνες, εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην σημαίαν· αὕτη ἔσωσε τὴν ἐθνικότητα ἡμῶν ἐξ ὅλων τῶν ἀσπλάγχνων καὶ πολεμίων δυνάμεων Σεβάσθητε αὐτὴν, ὦ ἀδελφοὶ Ἕλληνες· τιμήσατε τὴν ἱερὰν ταύτην σημαίαν τῆς σωτηρίας καὶ ἐν ταύτῃ καὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ». Τὸ ἔθνος καὶ ὁ πατριωτισμὸς, κατὰ τὴν γνώμην τῶν Χριστιανῶν τοῦ Αἵμου, εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ πίστις, καὶ Ἐκκλησία καὶ Χριστός. «Ἰδοὺ τίνι τρόπῳ μάχονται οἱ ἡμέτεροι Χριστιανοὶ (λέγεται αὐτόθι). Ἐνταῦθα ὁ ἱερεὺς λαμβάνει τὸ ὅπλον, ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ φέρει αὐτῷ πολεμεφόδια ἐν τῇ ζώνῃ αὐτῆς. Ἔστω καὶ ὁ πατριάρχης, ἀνὴρ σοφὸς, διακρίνει τὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τοῦ ἔθνους καὶ ἐμποδίζει ἡμᾶς νὰ ἐπαναστατήσωμεν ἐναντίον τοῦ ξένου ἡγεμόνος. Παρ' ἡμῖν καὶ οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ μοναχοὶ, καὶ οἱ διάκονοι θέλουσι λάβει τὸ ξίφος καὶ τὸ πυροβόλον. Ὁ πατριάρχης ἴσως ἐκ φόβου γράφει οὕτως». Αὕτη ἡ ἐντύπωσις, ἥτις ἐξάγεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν. Ἐπὶ τοῦ τελευταίου δὲν ἐμποδίζει ἴσως νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν ἐκείνων ἐκ τῶν ἡμετέρων δημοσιογράφων, οἵτινες ἐκπλήττονται διὰ τὰς καταναγκαστικὰς ἐνεργείας τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου, συνιστῶντος εὐχὰς περὶ τῶν ἀλλοφύλων. Αὐτοὶ τοῦ Αἵμου οἱ Χριστιανοὶ κάλ-

λιον προφανῶς ἐννοοῦσι τὴν στενόχωρον αὐτοῦ θέσιν.

Τὰ ὑποδειχθέντα σημεῖα τῆς θρησκευτικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου ἐντελῶς ἀνταναχλῶνται καὶ ἐν τῇ φιλολογίᾳ αὐτῶν. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ ἰδίᾳ φέρει ἐξαιρέτως ἐκκλησιαστικὸν χαρακτῆρα καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ὁ ἐκκλησιαστικὸς τύπος ἥκιστα ἀποχωρίζεται τοῦ λαϊκοῦ, ἢ ἐν Ῥωσσίᾳ. Ἡ ποίησις παρὰ τοῖς νῦν Ἕλλησι, λόγου χάριν, τὰς κυρίας αὐτῆς ἀφορμὰς ἀντλεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἐκκλησιαστικῶν πηγῶν καὶ φέρει θρησκευτικὴν ἢ ἀκριβέστερον θρησκευτικοπατριωτικὴν σφραγῖδα. Κατὰ τὰς ἀφορμὰς καὶ τὰ ἀντικείμενα ἡ ἑλληνικὴ ποίησις ὑπενθυμίζει τὰς ἐν Ῥωσσίᾳ ᾠδὰς τοῦ παρελθόντος καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος ἐν τοῖς πρώτοις ἀντιπροσώποις αὐτῶν τῷ Δερζαβήνῳ καὶ τῷ Λομονόσωφ. Τοιαύτη, λόγου χάριν, ἡ ποίησις τοῦ συγχρόνου ἕλληνος ποιητοῦ Τανταλίδου. Ὁ ποιητὴς οὗτος (καθηγητὴς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ποιήσεως ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης) ἔχει πλῆθος καὶ κυριολεκτικῶς ἐκκλησιαστικῶν καὶ θρησκευτικῶν στιχουργημάτων, ἤτοι ᾠδὰς φερούσας καθαρῶς ἐκκλησιαστικὰς ἐπιγραφάς. Εἰς τὰ Εἰσόδια τῆ Ὑπεραγίας Θεοτόκου, Εἰς τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν κτλ. Πρὸς παράδειγμα φέρομεν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς πανηγυρικῆς αὐτοῦ Ὠδῆς εἰς τὴν παγκόσμιον ὕψωσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

Ἰδοὺ αὕτη.

Νικηφόρος ἡ ἡμέρα καὶ πανήγυρις τροπαίων·
Ἑορτὴ τῶν ὀρθοδόξων, ἑορτὴ τῶν βασιλέων.
Σήμερον τὸ θεῖον ὅπλον τῆς κατὰ Χριστὸν εἰρήνης
Ἀνυψοῦται ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης.
Ἡ ἐν θρόνῳ βασιλίδος ἱδρυμένη ἡμῶν πίστις
Τὸν Σταυρὸν ὡς δόξης σκῆπτρον ἐγχειρίζεται ὑψίστης,
Καὶ ἡ Ἐκκλησία βαίνει
Ἐν θριάμβῳ τοῦ Κυρίου τὸν Σταυρὸν προβαλλομένη.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ὀρθόδοξος χροιὰ παρὰ τῷ ποιητῇ τούτῳ ζωηρῶς χαρακτηρίζει καὶ τὰ πολιτικὰ αὐτοῦ στιχουργήματα, ὡς τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ Εἰς τὴν ἄριξιν τῆς Α. Α. Ὑψηλότητος τοῦ εὐσεβεστάτου μεγάλου δουκὸς Κωνσταντίνου Νικολαΐδου εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πλὴν τῆς θρησκευτικότητος, ἡ κυριωτέρα ἰδιότης τῶν ᾠδῶν τούτων συνίσταται ἐν τῇ ἑορταστικῇ, τῇ πανηγυρικῇ καὶ ὑψηλῇ τέχνῃ τῆς ἐκφράσεως, διὰ τῆς ὁποίας διακρίνονται καὶ αἱ ᾠδαὶ τοῦ Δερζαβήνου καὶ Λομονόσωφ. Ἀλλ' ὁμοῦ μετὰ τοῦ πλάτους τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πνεύματος ἐν τῇ ποιήσει ἀξία σημειώσεως εἶναι καὶ ἡ ἔλλειψις βάθους καὶ αἰσθήματος, ὡς καὶ ἐν πάσῃ τῇ λοιπῇ ζωῇ τῶν Χριστιανῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἵμου. Ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς στιχουργήμασιν, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ ἐκκλησιαστικότητι καὶ θρησκευτικότητι αὐτῶν παρατηρεῖται ἡ ἔλλειψις τῆς ζωηρότητος τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ὡς ἰατήριον ἔλαιον περιχρίει τὴν ψυχὴν ἐν τοῖς στιχουργήμασι τῶν ῥώσσων ποιητῶν, λόγου χάριν, ἐν τῷ στιχουργήματι τοῦ Κολτσὲφ, «Σῶτερ, Σῶτερ, ἡ καθαρά μου πίστις». Ματαίως θ' ἀναζητήσῃ τις παρὰ τοῖς Ἕλλησι στιχουργήματα θρησκευτικὰ τοιαῦτα, ἐξάπτοντα τὴν καρδίαν, ὁποῖα εὑρίσκομεν παρὰ τῷ Πούσκιν, λόγου χάριν, ἡ ᾠδὴ «Εἰς ὥρας ἀσχολίας ἢ σχολαίας ἀθυμίας», ἢ ἡ παράφρασις τῆς εὐχῆς «Κύριε καὶ Δέσποτα τῆς ζωῆς μου»· εἰς τὸ «Δέσποτα τῶν ἡμερῶν μου· πνεῦμα ἀργίας καὶ ἀκηδίας», ἢ ἡ παρὰ τῷ Λομονόσωφ «Ὁ κλάδος τῆς Παλαιστίνης». Ἐν τῇ ἑλληνικῇ ποιήσει δὲν ὑπάρχει τι παρόμοιον. Ἐν αὐτῇ ἡ θρησκεία, ὡς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ζωῇ, ὑπάρχει πανταχοῦ ἡ ἐθνικὴ σημαία καὶ ὡς τὸ τελευταῖον διαπνέεται ἐν ταῖς καθαρῶς ἐξωτερικαῖς μεγαλοπρεπέσιν ἐκφράσεσι. Μόνον παρὰ τῷ Ἀχιλλεῖ Παράσχῳ, ὡσαύτως συγχρόνῳ ἕλληνι ποιητῇ, παρατηρεῖται τὸ ἐγκάρδιον θρησκευτικὸν πνεῦμα, λόγου χάριν, ἐν τῷ στιχουργήματι αὐτοῦ πρὸς τὴν Θεοτόκον.

Ἐκ νέου ὑπάγω εἰς τὴν ἔρημόν σου ἐκκλησίαν,
Ἐκ νέου ἐγὼ βλέπω τὸν ὠχρόν σου χορόν,
Μῆτερ Θεοῦ ὑπερθαύμαστε!

Ἐν τῷ στιχουργήματι τούτῳ πραγματικῶς ὑπάρχει ἡ θερμότης καὶ τὸ ἐγκάρδιον βάθος τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος, ἡ δὲ λοιπὴ ἑλληνικὴ ποίησις διακρίνεται μᾶλλον διὰ τῆς ἐξωτερικῆς ἐκστάσεως καὶ τῆς τέχνης. Τὴν αἰτίαν τούτου πάλιν ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ὑπάρχουσαν ἐν ταῖς χαλεπαῖς ἱστορικαῖς περιστάσεσιν, αἵτινες προκαλοῦσι τὴν ἀνάμιξιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος μετὰ τοῦ πολιτικοῦ πατριωτισμοῦ, συνεπείᾳ τοῦ ὁποίου καὶ αὐτὴ ἡ θρησκεία ἀπέβη ἐξωτερικὴ σημαία τῆς ἐθνικότητος.

Γ.

Η ΝΗΣΟΣ ΚΥΠΡΟΣ.

Ἡ Κύπρος, νῆσος χαρίεσσα καὶ μία τῶν μεγαλειτέρων τῆς Μεσογείου, ἴση σχεδὸν τὸ μέγεθος καὶ ἄλλοτε τὸν πληθυσμὸν πρὸς τὴν Κρήτην, κεῖται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν τῶν παραλίων τῆς τε Συρίας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μῆκος αὐτῆς ἐστιν 140 μιλίων ἀπὸ τοῦ ἄκρου Ἁγίου Ἀνδρέου πρὸς τὰ βορειοανατολικά,—ἀνατολικὸν μῆκος 34, 41, μέχρι τοῦ ἄκρου Ἁγίου Ἐπιφανίου, τοῦ ἀρχαίου Ἀκάμαντος, πρὸς δυσμάς, δὲ 32, 18′. Μέγιστον αὐτῆς πλάτος 50 περίπου μίλια, βαθμηδὸν ἐλαττούμενον πρὸς ἀνατολάς, μέχρι τῶν 5 μιλίων. Τὸ ἄκρον Ζεφύριον τῆς Κιλικίας ἀπέχει τῆς νήσου μόλις 42 μίλια, ἡ δὲ Λαοδίκεια ἐπὶ τῆς Συρίας μόλις 65. Σειρὰ ὀρέων διασταυρόνει τὴν Κύπρον κλίνουσα μᾶλλον πρὸς βορρᾶν ἐφ' ὅλου αὐτῆς τοῦ μήκους καὶ ἀφίνουσα τὰς πεδιάδας πρὸς νότον τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς. Τὰ ὄρη ταῦτα καλούμενα Ὀλύμπια ὑπὸ τῶν ἀρχαίων (Οὐράνια), κατὰ τὰς θέσεις αὐτῶν σήμερον ὀνομάζονται διαφόρως. Τούτων τὰ ὑψηλότερά εἰσιν ὁ Θράδος 24 μίλια ἀπέχον τῆς πόλεως Λεμησσοῦ, ὕψος 7,000 ποδῶν, τὸ ὄρος Σταυρὸς, ἀπέχον 18 μίλια πρὸς βορρᾶν τῆς Λάρνακος, ἐφ' οὗ καὶ ἐκκλησία ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἑλένης, μητρὸς Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου καὶ τὸ ὄρος Ἀνεμοδοῦρι, 5 μίλια μακρὰν τῆς πόλεως Κερίνης παρὰ τὴν βόρειον παραλίαν, μετὰ μονῆς καὶ παλαιοῦ ἐπ' αὐτοῦ φρουρίου, ἐξ οὗ καὶ λαμπρὰ ἄποψις. Ἡ μᾶλλον ἐκτεταμένη τῆς νήσου πεδιάς, Μεσσαρία, κεῖται πρὸς τὰ βορειοανατολικὰ τῆς νήσου, ἀρδευομένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Πεδαίου, ξηραινομένου ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς νήσου ποτάμια κατὰ τὸ θέρος.

Ὁ Στράβων ἀριθμεῖ τὰς πόλεις τῆς Κύπρου ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ ὧδέ πως. Ἐπὶ τῆς βορείας παραλίας πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀκάμαντος ἔκειτο ἡ Ἀρσινόη, καὶ Σόλοι εὐλίμενοι, θεμελιωθεῖσαι ὑπὸ Φαλήρου καὶ Ἀκάμαντος τῶν Ἀθηναίων. Λεμενεία, πόλις μεσόγειος· εἶτα πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἄκρου Κρομμύου, ἡ Λάπαθος, κτισθεῖσα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, αἱ Ἄγιδος, Ἀφροδίσιον καὶ Καρπασία. Πρὸς ἀνατολὰς τῆς τελευταίας ἦτο τὸ ὄρος καὶ ἄκρον Ὄλυμπος μὲ ναὸν τῆς Ἀφροδίτης, οὗτινος ἡ εἴσοδος ἦτο ἀπηγορευμένη εἰς τὰς γυναῖκας. Ἀπέναντι τοῦ ἄκρου κεῖνται δύο νησίδια, Κλεῖδες καλούμενα (Στράβ. 682. Ἡρόδ. Ε′, 108). Ἐντεῦθεν πρὸς νότον ἀπαντῶμεν τὴν Σαλαμῖνα εἰς τὸ στόμιον τοῦ Πεδαίου, μίαν τῶν πρωτίστων πόλεων τῆς νήσου κτισθεῖσαν, ὡς λέγεται, ὑπὸ τοῦ Τεύκρου, μεταναστεύσαντος ἐκ Σαλαμῖνος. Ἔτι νοτιώτερον ἔκειτο ἄλλη πόλις, ἡ Ἀρσινόη, εὐλίμενος, παρὰ τὸ ἄκρον Ηηδάλιον, ὑψηλὸν ἀκρόχωρον καλούμενον, Τραπέζιον Ἀφροδίτης. Πρὸς δυσμὰς τοῦ Ηηδαλίου ἦτο λιμὴν κλειόμενος δι' ἁλύσεως. Τὸ Κίτιον ἦτο μεγαλόπολις ἄλλοτε καὶ πατρὶς Ζήνωνος τοῦ Στωϊκοῦ. Ἀπὸ τοῦ Κιτίου μέχρι τῆς Βηρυτοῦ τῆς Συρίας ἡ ἀπόστασις εἶναι 1500 σταδίων. Πρὸς δυσμὰς τοῦ Κιτίου ἦτο ἡ Ἀμαθος, ἡ Παλαία, καὶ ἕτερον ὄρος καλούμενον Ὄλυμπος. Πλέοντες πέραν τοῦ ἄκρου Κουρία ἀπαντῶμεν τὴν πόλιν Κούριον, εὐλίμενον, κτισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἀργείων. Ἐνταῦθα ἡ παραλία στρέφεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ καὶ τὴν νῆσον Ῥόδον ἔχουσα ἄλλοτε τὰς πόλεις Τρήτην, Βοὸς—οὐρὰν, καὶ Παλαιὰν Πάφον· εἶτα, τὸ ἀκρωτήριον Ζεφύριον, καὶ κατόπιν ἄλλην πόλιν ὁμώνυμον τὴν Ἀρσινόην, μετὰ λιμένος, τεμένους καὶ ἱεροῦ ἄλσους, ἔτι δὲ καὶ τὴν Νέαν Πάφον κτισθεῖσαν ὑπὸ Ἀγαπήνορος, 60 δὲ στάδια ἀπέχουσαν τῆς Παλαιᾶς Πάφου.

Αἱ πλεῖσται τῶν προειρημένων πόλεων καὶ ἄλλαι μὴ ἀριθμηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Στράβωνος πρὸ πολλοῦ ἐξηφανίσθησαν. Αἱ σημεριναὶ τῆς Κύπρου πόλεις εἰσί· Α′. Ἡ Λευκωσία, κοινῶς λεγομένη Νικωσία, πρωτεύουσα τῆς νήσου, καὶ διαμονὴ μέχρι τῆς χθὲς τοῦ θθωμανοῦ διοικητοῦ, παρὰ τὴν θέσιν ἄλλης ἀρχαίας πόλεως Λευκότρας. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς σύγκειται ἐκ 15,000 περίπου ψυχῶν, κεῖται δὲ ἐν μέσῳ τῆς νήσου ἐπὶ πεδιάδος ἐχούσης κύκλωθεν ὄρη. Ἡ Λευκωσία κατῳκεῖτο ὑπὸ τῶν βασιλέων τῆς Κύπρου τῆς δυναστείας τῶν Λουσιγνάνων, καὶ εἶχε τότε πολὺ μεγαλείτερον πληθυσμὸν, μέχρις οὗ οἱ Ἐνετοὶ κατηδάφισαν μέρος αὐτῆς ὅπως ὀχυρώσωσι τὸ ὑπόλοιπον· τὴν σήμερον ἔχει περιφέρειαν τριῶν μιλίων. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὡραίας γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, μετεβλήθη εἰς τουρκικὸν τέμενος, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ σωζόμενα μνημεῖα τῶν Λουσιγνάνων εὑρίσκονται δυσθύμως ἠκρωτηριασμένα. Ἐπὶ τῆς πύλης τοῦ μεγάρου τοῦ διοικητοῦ φαίνεται εἰσέτι ὁ ἐνετικὸς λέων διατηρούμενος, καί τινες ἐκκλησίαι. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Λευκωσίας εἶναι μητροπολίτης ὅλης τῆς νήσου. Β′. Ἡ ἀρχαία Ταμεσσὸς, τανῦν Φαμαγόστα ἢ Ἀμμόχωστος· ἄλλοτε περίβλεπτος διὰ τὰ ἐκ χαλκοῦ αὐτῆς μεταλλεῖα εἶναι πόλις ὀχυρωθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἀλλὰ σήμερον σχεδὸν ἔρημος καὶ κατεστραμμένη. Γ′. Ἡ Λάρναξ, ἐπὶ τῆς

θέσεως τοῦ ἀρχαίου Κιτίου, ἐπὶ τῆς νοτίου παραλίας, εἶναι τὸ ἐμπορικώτερον μέρος τῆς νήσου, ἔνθα διατρίβουσιν οἱ πρόξενοι καὶ ἔμποροι. Ὁ λιμὴν τῆς Λάρνακος εἶναι παρὰ τὰς Ἀλικιάς, ἓν καὶ ἥμισυ μίλιον ἀπέχων τῆς πόλεως. Ἕλλην ἐπίσκοπος διαμένει ἐν Λάρνακι καί τινες ἱερεῖς ῥωμαῖοι καθολικοί. Αἱ οἰκίαι εἰσὶν αἱ πλεῖσται πηλόκτιστοι καὶ μονώροφοι, ἕνεκα τῶν περιοδικῶν σεισμῶν· τὸ ἐσωτερικὸν αὐτῶν ὅμως εἶναι ἀναπαυτικώτατον, καὶ σχεδὸν ἅπασαι ἔχουσι κῆπον ἢ ἀνθῶνα. Δ'. Ἡ Λεμησσός, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἄμαθον· ἡ περὶξ χώρα παράγει οἶνον καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δένδρα· τὰ ξυλοκέρατα εἰσὶν ἄφθονα, φορτία δὲ τούτων πέμπονται εἰς Ῥωσσίαν. Ε'. Ἡ Πάφος καὶ ἡ Νέα Πάφος, περὶ ἧς ἤδη ἐγένετο μνεία, ἑλκουσα τὸ ὄνομα ἐκ τῶν παφλαζόντων ἄλλοτε ὑδάτων παρ' αὐτήν. Ἀπέχει ἡ μία τῆς ἄλλης ἑξήκοντα στάδια κατὰ τὸν Στράβωνα, ἢ 11 μίλια κατ' ἄλλον περιηγητήν, τὸν Πευτίγγερον. Ἴχνη τῆς ἀρχαίας Πάφου σήμερον ἐλλείπουσιν· ἀνασκαφαὶ ἐγένοντο ἐσχάτος ὑπό τινων Ἀμερικανῶν, ἀδείᾳ τῆς ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως, καὶ πάμπολλα ἀγάλματα, ἐπιγραφαί, κιονόκρανα, σαρκοφάγοι καὶ στῆλαι ἐστάλησαν εἰς Ἀμερικήν. Ὁ Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ ἀναφέρει τὴν Πάφον ὡς προσφιλῆ διαμονὴν τῆς Ἀφροδίτης, ἧς ὁ ναὸς ὑπῆρξε περίβλεπτος. Ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Στράβωνος ἡ ἀρχαία Πάφος ὑπῆρχε, καὶ ἐν αὐτῇ ἐτελεῖτο μεγάλη ἑορτὴ ἅπαξ τοῦ ἔτους, κοθ' ἣν προσήρχοντο εὐλαβῶς οἱ κάτοικοι τῆς Νέας Πάφου. Κατεστράφη αὕτη ὑπὸ σεισμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Αὐγούστου Καίσαρος, ἀλλὰ ταχέως ἀνεκτίσθη. Ὁ ἅγιος Παῦλος ὡς μανθάνομεν, ἐκ τῶν Πράξεων (κεφ. ΙΓ'), ἐπεσκέψατο τὴν Πάφον καὶ ἐδίδαξε τὸν χριστιανισμὸν τῷ ὑποδιοικητῇ Ῥωμαίῳ Σεργίῳ Παύλῳ. Ὁ λιμὴν αὐτῆς ἐστὶ προσιτός μόνον ἐν καιρῷ γαλήνης.

Τὰ προϊόντα τῆς ἐξαγωγῆς εἰσὶ, βάμβαξ οἶνος ἀρίστης ποιότητος, ἅλας, σῖτος, μήκων, τερεβίνθη, μέταξα, ξηραὶ ὀπῶραι καὶ ξυλοκέρατα (χαρούπια). Τὸ πλεῖστον τῆς νήσου μέρος εἶναι ἀκαλλιέργητον οὐχὶ ἐξ αἰτίας τῶν κατοίκων ὅσον ἐκ τῆς κακῆς διοικήσεως, καλύπτεται δὲ ὑπὸ θάμνων, θύμου καὶ ἄλλων ἀρωματικῶν ποῶν. Ὑπάρχουσιν ὡσαύτως λατομίαι, ἄσβεστος, ἐρυθρὸς ἴασπις, ἀγάθη, λίθος, φέλσπαθος, καὶ ὑπογενῆ κρύσταλλα.

Ἡ Κύπρος ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν ἀποικία Φοινίκων. Προϊόντος τοῦ χρόνου αἰθίοπες δοῦλοι εἰσήχθησαν εἰς τὴν νῆσον καὶ μετὰ ταῦτα ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐγένοντο εἰς τὰ παράλια. Ἡ Κύπρος κατὰ τὸν Στράβωνα διηρεῖτο εἰς ἐννέα τμήματα ὧν ἕκαστον ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τυράννου, οὗτοι δὲ διῆγον ὁτὲ μὲν πολεμοῦντες ὁ εἷς κατὰ τοῦ ἄλλου, ὁτὲ δὲ συμμαχοῦντες μετὰ τῶν γειτόνων Ἀσιανῶν καὶ Ἑλλήνων. Ἄμασις ὁ βασιλεὺς Αἰγύπτου, εἰσέβαλεν εἰς Κύπρον καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Κίτιον, ὕστερον δὲ ἡ νῆσος ὑπετάχθη εἰς τοὺς Πέρσας (Ἡρόδ. Ε' 108), καὶ κατόπιν ὑπετάχθη ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, ὅτε μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἔλαχεν εἰς τὴν μερίδα τοῦ Πτολεμαίου, υἱοῦ τοῦ Λάγου. Ὁ τελευταῖος τῶν Λαγιδέων, ἀδελφὸς Πτολεμαίου τοῦ Αὐλητοῦ, βασιλέως Αἰγύπτου, ὑπέπεσεν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Κλωδίου Πουλέχρου, ὅστις συλληφθεὶς ὑπὸ πειρατῶν Κιλίκων, ᾐτήσατο τὰ λύτρα αὐτοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου. Ὁ βασιλεὺς ἔπεμψεν αὐτῷ χρήματα, ἀλλ' οὐχὶ ἱκανὰ πρὸς ἐξαγορὰν αὐτοῦ. Ἐν τούτοις ὁ Κλώδιος ἀναλαβὼν τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῦ δι' ἄλλου μέσου, γενόμενος δὲ δήμαρχος ἐξέδοτο ψήφισμα, δι' οὗ ἡ Κύπρος ἐκηρύσσετο ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (Στραβ. 684). Κατὰ συνέπειαν ὁ Μ. Κάτων ἐπέμφθη πρὸς κατάκτησιν αὐτῆς, ὁ δὲ βασιλεὺς μαθὼν τὸν σκοπόν του ηὐτοκτόνησε πρὶν ἢ ἔλθῃ ὁ Κάτων, ὅστις ἀφικόμενος παρέλαβε τὸν θησαυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ῥώμην.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς αὐτοκρατορίας ἡ νῆσος περιῆλθεν εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντινῶν, μετὰ δὲ ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς κατέστη ἡγεμονία ὑπό τινας τῶν Κομνηνῶν. Ὁ Ἄγγλος Ριχάρδος (Λεοντόθυμος) ἐκυρίευσεν αὐτὴν ἐν ἔτει 1191, πωλήσας αὐτὴν ὕστερον εἰς τοὺς ἱππότας τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ἐπαναστατήσαντος τοῦ λαοῦ κατ' αὐτῶν, ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὴν βασιλείαν καὶ παρέδωκεν αὐτὴν ἀκολούθως τῷ Γύῃ Λυσινιάνῃ, ἐκπτώτῳ βασιλεῖ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐν ἔτει 1192 μ. Χ. Οἱ ὅροι τῆς μεταβιβάσεως ταύτης σώζονται ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς Ῥώμης καὶ Φλωρεντίας. Οἱ Λυσινιάναι ἐκυβέρνησαν τὴν νῆσον ἐπὶ τρεῖς ὁλοκλήρους αἰῶνας, ἀποτελέσαντας τὴν εὐτυχεστέραν τῆς Κύπρου ἐποχήν. Ἰωάννης ὁ Γ' βασιλεὺς τῆς Κύπρου, ἀποθνήσκων τῷ 1458 κατέλιπε τὸν θρόνον Καρλόττῃ τῇ νομίμῳ αὐτοῦ θυγατρὶ, ἥτις ἐνυμφεύθη ὕστερον τὸν ἐξάδελφον αὐτῆς Λουδοβίκον κόμητα τῆς Γενεύης, δευτερότοκον υἱὸν τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοΐας, καὶ Ἄννης Λυσινιάνη τῆς Κύπρου. Ἡ τελετὴ τῆς στέψεως αὐτῆς ἐγένετο ἐν Λευκωσίᾳ τῷ 1460, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ αὐτῆς ἀδελφοῦ Ἰακώβου, ὃν ἐβοήθουν μισθωτοὶ αἰγύπτιοι στρατοί. Ὁ Ἰάκωβος ἐνυμφεύθη τὴν Αἰκατερίνην Κορνάρη, θυγατέρα πλουσιωτάτου ἐνετοῦ ἐμπόρου, λαβὼν προῖκα 100,000 χρυσῶν δουκάτων, ἀφοῦ ἡ ἐνετικὴ γερουσία υἱοθέτησε τὴν Κορνάρη θυγατέρα τοῦ ἁγίου Μάρκου, τελεσθέντος τοῦ γάμου τῷ 1471. Τῷ 1473, ἀποθανόντος τοῦ Ἰακώβου ἡ σύζυγος αὐτοῦ ἐγέννησεν υἱὸν, οὗτινος ἡ ἐνετικὴ δημοκρατία ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν, καὶ στρατὸς ἐπέμφθη ὅπως φρουρήσῃ τὰς πόλεις τῆς νήσου· ἀλλὰ τοῦ νηπίου ἀποθανόντος ἡ γερουσία ἔπεισε τὴν Αἰκατερίνην τῷ 1489 νὰ παραιτηθῇ τοῦ θρόνου ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας, ὅτε μετέβη εἰς Ἄσολον παρὰ τὴν πόλιν Τρεβίζο, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν. Ἐν τούτοις ἡ Καρλόττη Λυσινιάνη ἀπεχώρησεν εἰς Ῥώμην, ὅπου ἐτελεύτησεν, ἀφοῦ παρεχώρησε τὰ δικαιώματα αὐτῆς τῷ Καρόλῳ δουκὶ Σαβοΐας, συνεπείᾳ δὲ τούτου οἱ βασιλεῖς τῆς δυναστείας ταύτης οἰκειοποιοῦνται τὸν τίτλον «Βασιλέως Κύπρου καὶ Ἱερουσαλὴμ» μέχρι τῆς σήμερον.

Οἱ Ἐνετοὶ κατέλαβον τὴν Κύπρον μέχρι τοῦ 1570 ὅτε Σελὶμ ὁ Β' ἐκστρατεύσας ἐκυρίευσε τὴν νῆσον. Οἱ Τοῦρκοι κατέλαβον αὐτὴν ἐξ ἐφόδου φονεύσαντες 20,000 τῶν κατοίκων. Μετὰ ταῦτα ἐπολιόρκησαν τὴν Ταμασσὸν (Ἀμμόχωστον), ἔνθα ὁ διοικητὴς αὐτῆς Μ. Βραγαδῖνος ἠμύνατο γενναίως ἐπὶ ἓν ἐξάμηνον, ἀναγκασθεὶς τῷ 1571 νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τῶν Τούρκων ἐπὶ τῷ ὅρῳ τῆς ἀσφαλοῦς τῶν Ἐνετῶν ἀναχωρήσεως εἰς τὰ ἴδια. Ὁ Μουσταφᾶ πασσᾶς ὑπέγραψε τὴν συνθηκολογίαν, ἀλλ' ὅτε ὁ Βραγαδῖνος ἐπαρουσιάσθη μετὰ τοῦ ἐπιτελείου αὐτοῦ ὅπως παραδώσῃ τὰς κλεῖς εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Μουσταφᾶ πασσᾶ, συλληφθέντες κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ ἀπεκεφαλίσθησαν ἐκτὸς τοῦ Βραγαδίνου, ὃν μετά τινας ἡμέρας διέταξε νὰ ἐκδάρωσιν εἰς τὴν πλατεῖαν τῆς Φαμαγόστης (Ταμασσοῦ), ὅτε ὁ δήμιος ἐνώπιον τοῦ πασσᾶ ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν, ἐκδείρας αὐτὸν ζῶντα. Ὁ Βραγαδῖνος ἐξέπνευσεν ἐν μέσῳ τῶν βασάνων μετὰ μεγίστης καρτερίας. Τὸ δέρμα αὐτοῦ γεμισθὲν κατόπιν μὲ ἄχυρον ἐκρεμάσθη εἰς τὴν κεραίαν τῆς ναυαρχίδος, δι' ἧς ὁ Μουσταφᾶ πασσᾶς μετέβη εἰς Κωνστ/πολιν. Ἡ ἐνετικὴ γερουσία ἀνήγειρε μνημεῖον τῷ Βραγαδίνῳ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ἁγίων Ἰωάννου καὶ Παύλου οἱ δὲ συγγενεῖς αὐτοῦ ἐξηγόρασαν διὰ χρημάτων τὸ δέρμα αὐτοῦ, θέσαντες αὐτὸ ἐντὸς τοῦ μνημείου. Ἔκτοτε οἱ Τοῦρκοι ἐκράτησαν τῆς νήσου, καὶ ἐξαιρουμένης μιᾶς ἐπαναστάσεως γενομένης τῷ 1764, οἱ κάτοικοι ὑπέκυψαν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν μέχρι τῆς ἀγγλικῆς κατοχῆς περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰουλίου 1878.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς νήσου δὲν ὑπερβαίνει σήμερον τὰς 145,000 ὧν τὰ τρία τέταρτα καὶ ἐπέκεινα εἰσὶ Χριστιανοὶ καὶ πράγματι ἑλληνικῆς καταγωγῆς, οἱ δὲ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, Ἀρμένιοι, Εὐρωπαῖοι καὶ Τοῦρκοι.

Ρ. Π.

ΜΙΑ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΤΟΥ ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΟΥΓΩ.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως τῶν Παρισίων οἱ πανταχόθεν σοφοὶ καὶ συγγραφεῖς συνέστησαν φιλολογικὸν συνέδριον, ὅπως ἐξασφαλίσωσι τὰ δικαιώματα τῆς διανοητικῆς ἰδιοκτησίας. Τοῦ συνεδρίου τούτου πρόεδρος ἀνεκηρύχθη ὁ Βίκτωρ Οὐγώ, ὅστις ἐνεκαινίασεν αὐτὸ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ συνεδρίασιν τῇ 7/19 ἰουνίου διὰ τοῦ ἑπομένου θαυμασίου λόγου, διακοπέντος σχεδὸν καθ' ἑκάστην αὐτοῦ φράσιν δι' ἐνθουσιωδῶν χειροκροτήσεων.

Κύριοι.

Ὅ,τι τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀξιομνημονεύτου τούτου ἔτους ἀποτελεῖ ἐστιν ὅτι ἡγεμονικῶς, ὑπεράνω τῶν θρύλων καὶ τῶν κραυγῶν, μεγαλοπρεπῆ ἐπιβάλλον ἐκεχειρίαν εἰς τὰς ἐκπεπληγμένας ἐχθροπραξίας τὸν λόγον δίδωσιν εἰς τὸν πολιτισμόν. Εἴποι ἄν τις περὶ αὐτοῦ: Ἔτος ἐστὶν ὑπακουόμενον. Ὅ,τι νὰ πράξῃ ἠθέλησεν, ἔπραξεν. Ἀντὶ τῆς ἀρχαίας ἡμερησίας διατάξεως τοῦ πολέμου, νέαν ἀντικαθίστησι, τὴν πρόοδον. Κατισχύει τῶν ἀντιστάσεων. Μυκῶνται αἱ ἀπειλαὶ, ἀλλ' ὑπομειδιᾷ ἡ τῶν λαῶν ἕνωσις. Τὸ ἔργον τοῦ ἔτους 1878 ἀκατάστρεπτον ἔσται καὶ πλῆρες. Οὐδὲν ὅ,τι προσωρινόν· ἐν πᾶσι τοῖς γινομένοις αἰσθάνεσαι οὐκ οἶδ' ὅ τι τὸ ὁριστικόν. Τὸ περίδοξον τοῦτο ἔτος ἀνακηρύσσει διὰ τῆς Ἐκθέσεως τῶν Παρισίων τὴν συσπονδίαν τῶν βιομηχανιῶν, διὰ τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Βολταίρου τὴν συσπονδίαν τῶν φιλοσοφιῶν, διὰ τοῦ ἐνταῦθα συνελθόντος συνεδρίου τὴν συσπονδίαν τῶν γραμμάτων· εὐρὺν σύνδεσμον τῆς ἐργασίας ὑπὸ πάντας αὐτῆς τοὺς τύπους, σεπτὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀνθρωπίνης ἀδελφότητος, βάσιν μὲν ἔχον τοὺς χωρικοὺς καὶ τοὺς ἐργάτας, ἀέτωμα δὲ τὰς διανοίας.

Ἡ βιομηχανία τὸ χρήσιμον ἐπιζητεῖ, ἡ φιλοσοφία τὸ ἀληθὲς, ἡ φιλολογία τὸ καλόν. Τὸ χρήσιμον, τὸ ἀληθὲς, τὸ καλὸν, ταῦτα ὁ τριπλοῦς σκοπὸς πάσης τῆς ἀνθρωπίνης προσπαθείας, καὶ ὁ θρίαμβος τῆς ὑψίστης ταύτης προσπαθείας ἐστὶ, κύριοι, ὁ πολιτισμὸς παρὰ τοῖς λαοῖς καὶ ἡ εἰρήνη παρὰ τοῖς ἀνθρώποις.

Τὸν θρίαμβον τοῦτον καταδείξοντες προσεδράμετε ἐνταῦθα πάντοθεν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. Ὑμεῖς

ἐστὲ αἱ μεγάλαι διάνοιαι ἃς τὰ ἔθνη ἄγανται καὶ γεραίρουσιν, ὑμεῖς οἱ περίπυστοι σοφοί, αἱ ἀκουόμεναι γενναῖαι φωναί, αἱ τὴν πρόοδον ὠδίνουσαι ψυχαί· ὑμεῖς εἶ τῆς εἰρήνης ἀθληταί· ὑμεῖς τὴν αἴγλην φέρετε ἐνταῦθα τῆς εὐδοξίας· ὑμεῖς οἱ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἐστὲ πρεσβευταὶ ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ τῶν Παρισίων πόλει. Ὡς εὖ παρέστητε! Συγγραφεῖς, ῥήτορες, ποιηταί, φιλόσοφοι ἀθληταὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς διανοίας, χαίρετε ὑμῖν προσφωνεῖ ἡ Γαλλία.

Ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς συμπολῖταί ἐσμεν τῆς παγκοσμίου πόλεως. Πάντες τὴν χεῖρα ἀλλήλων σφίγγοντες τὴν ἑνότητα ἡμῶν βεβαιώσωμεν καὶ τὴν συσπονδίαν. Εἰσέλθωμεν πάντες ἅμα εἰς τὴν μεγάλην γαλήνιον πατρίδα, εἰς τὸ ἀπόλυτον, ὅπερ ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη, εἰς τὸ ἰδεῶδες, ὅπερ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια.

Οὐχὶ ὑπὲρ ἀτομικοῦ ἢ περιωρισμένου συμφέροντος συνήλθετε ἐνταῦθα, ἀλλ' ὑπὲρ παγκοσμίου. Τί ἐστιν ἡ φιλολογία; Ἡ κίνησις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Τί ὁ πολιτισμός; Ἡ διηνεκὴς ἀνακάλυψις, ἣν ποιεῖται καθ' ἑκάστην ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια κινουμένη. Ἐντεῦθεν ἡ λέξις: Πρόοδος. Δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι φιλολογία καὶ πολιτισμός εἰσι ταὐτόσημα.

Μέτρον τῶν λαῶν ἡ φιλολογία αὐτῶν ἐστι. Στρατὸς διακοσιακισμυρίων ἀνδρῶν παρέρχεται, ἀλλὰ μένει ἡ Ἰλιάς· ὁ Ξέρξης ἔχει τὸν στρατόν, ἀλλ' ἐλλείπει αὐτῷ ἡ ἐποποιία, καὶ ὁ Ξέρξης οἴχεται. Ἡ Ἑλλὰς μικρὰ μέν ἐστι τὴν χώραν, ἀλλὰ μεγάλη ὡς ἐκ τοῦ Αἰσχύλου· ἁπλῆ μόνον πόλις ἐστὶν ἡ Ῥώμη, ἀλλὰ διὰ τοῦ Τακίτου, τοῦ Λουκρητίου, τοῦ Βεργιλίου καὶ τοῦ Ἰουβενάλη ἡ πόλις αὕτη πληροῖ τὸν κόσμον. Ἐὰν τὴν Ἱσπανίαν καλέσῃς, ὁ Κερβάντες ἀνακύπτει· ἐὰν περὶ Ἰταλίας ὁμιλήσῃς, ὁ Δάντης ὀρθοῦται· ἐὰν τὴν Ἀγγλίαν ὀνομάσῃς, ὁ Σαιξπῆρος ἐπιφαίνεται. Κατά τινας ὥρας ἡ Γαλλία συγκεφαλαιοῦται ἐν μιᾷ διανοίᾳ καὶ τὸ παμφαὲς τῶν Παρισίων μετὰ τῆς αἴγλης συγχέεται τοῦ Βολταίρου.

Κύριοι, μεγάλη ἡ ἐντολὴ ὑμῶν. Ἐστὲ οἱονεὶ συντακτικὴ συνέλευσις τῆς φιλολογίας. Ἔχετε τὸ προσὸν εἰ μὴ τοῦ ψηφίζειν ἀλλά γε τοῦ ὑπαγορεύειν νόμους. Εἴπατε τὰ δίκαια, ἐκφράσατε ἀληθεῖς ἰδέας καὶ ἐάν, ἐξ ἀδυνάτου, μὴ ἀκουσθῆτε, ἄδικον ἀποδείξετε τὴν νομοθεσίαν.

Μέλλετε νὰ θέσητε ἕνα θεσμόν, τὴν φιλολογικὴν ἰδιοκτησίαν· ὁ θεσμὸς οὗτος ὑπάρχει ἐν τῷ δικαίῳ, μέλλετε δὲ νὰ εἰσαγάγητε αὐτὸν εἰς τοὺς νόμους. Διότι, διαβεβαιῶ τοῦτο, ληφθήσονται ὑπ' ὄψιν αἱ λύσεις καὶ αἱ συμβουλαὶ ὑμῶν. Μέλλετε νὰ πείσητε τοὺς νομοθέτας, οἵτινες θέλουσι νὰ καταβιβάσωσι τὴν φιλολογίαν εἰς ἁπλοῦν τοπικὸν πρᾶγμα, ὅτι ἡ φιλολογία εἶναι πρᾶγμα παγκόσμιον. Ἡ φιλολογία ἐστὶν ἡ διακυβέρνησις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους διὰ τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἡ φιλολογικὴ ἰδιοκτησία ἐστὶ γενικῆς ὠφελείας. Ἅπασαι αἱ παλαιαὶ μοναρχικαὶ νομοθεσίαι ἠρνήθησαν καὶ ἀρνοῦνται εἰσέτι τὴν φιλολογικὴν ἰδιοκτησίαν. Πρὸς τίνα σκοπόν; Πρὸς σκοπὸν ὑποδουλώσεως. Ὁ συγγραφεὺς ἰδιοκτήτης ἐστὶ συγγραφεὺς ἐλεύθερος. Ἀφαιρουμένης τῆς ἰδιοκτησίας, ἀφαιρεῖται παρ' αὐτοῦ ἡ ἀνεξαρτησία· τοῦτο τοὐλάχιστον ἐλπίζουσιν. Ἐκ τούτου τὸ παράδοξον τοῦτο σόφισμα, ὅπερ θὰ ἦτο παιδαριῶδες, εἰ μὴ ἦν καταχθόνιον. Ἡ ἰδέα ἀνήκει εἰς πάντας, ἄρα δὲν δύναται νὰ ἦναι κτῆμα, ἄρα φιλολογικὴ ἰδιοκτησία δὲν ὑφίσταται. Παράδοξος σύγχυσις, πρῶτον τῆς δυνάμεως τοῦ διανοεῖσθαι, ἥτις ἐστὶ γενικὴ, μετὰ τῆς ἰδέας, ἥτις ἐστὶν ἀτομική, καὶ εἶναι αὐτὸ τὸ ἐγώ· δεύτερον σύγχυσις τῆς ἰδέας, πράγματος ἀφῃρημένου, μετὰ τοῦ βιβλίου, πράγματος ὑλικοῦ. Ἡ ἰδέα τοῦ συγγραφέως ἐφ' ὅσον ἰδέα, διαφεύγει πᾶσαν χεῖρα βουλομένην νὰ κατάσχῃ αὐτήν· ἵπταται ἀπὸ ψυχῆς εἰς ψυχήν· κέκτηται τὸ δῶρον καὶ τὴν ἰσχὺν virum volitare per ora· ἀλλὰ τὸ βιβλίον ἐστὶ διάφορον τῆς ἰδέας· ὡς βιβλίον εἶναι κατασχετὸν, τοσοῦτο μᾶλλον κατασχετὸν, ὥστε ὑφίσταται ἐνίοτε κατάσχεσιν.

Τὸ βιβλίον, προϊὸν τῆς τυπογραφίας, ἀνήκει εἰς τὴν βιομηχανίαν, καὶ ὑφ' ἁπάσας αὐτοῦ τὰς μορφὰς ἐπιφέρει εὐρεῖαν ἐμπορικὴν κίνησιν· πωλεῖται καὶ ἀγοράζεται· ἐστὶ κτῆμα, ἀξία δημιουργηθεῖσα καὶ οὐχὶ κτηθεῖσα, πλοῦτος προστεθεὶς ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδιοκτησίαν, καὶ βεβαίως ὑφ' ἁπάσας τὰς ἐπόψεις, ἡ πλέον ἀδιαφιλονείκητος τῶν ἰδιοκτησιῶν. Τὴν ἀπαραβίαστον ταύτην ἰδιοκτησίαν αἱ δεσποτικαὶ κυβερνήσεις παραβιάζουσι· δημεύουσι τὸ βιβλίον, ἐλπίζοντες ὅτι οὕτω δημεύσουσι καὶ τὸν συγγραφέα. Ἐκ τούτου τὸ σύστημα τῶν βασιλικῶν συντάξεων. Λαμβάνειν τὸ ὅλον, ἀποδιδόναι δὲ ἐλάχιστα. Ἀποσύλησις καὶ ὑποδούλωσις τοῦ συγγραφέως. Κλέπτουσι καὶ ἔπειτα ἀγοράζουσιν αὐτόν. Καὶ ὅμως ἀνωφελὴς προσπάθεια. Ὁ συγγραφεὺς διαφεύγει. Καθιστῶσιν αὐτὸν πένητα, μένει ἐλεύθερος. Τίς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀγοράσῃ τὰς ἐξόχους ἐκείνας διανοίας, τὸν Ῥαβελαῖον, τὸν Μολιέρον, τὸν Πασχάλ; Οὐχ ἧττον ὅμως ἡ ἀπόπειρα ἐγένετο, τὸ δ' ἀποτέλεσμά ἐστι θλιβερόν. Ἡ μοναρχία ἐστὶ ποιά τις φρικαλέα ἐκμύζησις τῶν ζωτικῶν δυνάμεων ἔθνους τινός· οἱ ἱστοριογράφοι τιτλοφοροῦσι τοὺς βασιλεῖς πατέρας

τοῦ ἔθνους καὶ τῶν γραμμάτων. Τὰ πάντα ἀλληλένδετα ἐν τῷ ὁλεθρίῳ μοναρχικῷ συνόλῳ. Δανζῶ, ὁ κόλαξ, βεβαιοῖ τοῦτο ἀφ' ἑνός· Βωμπὰν, ὁ αὐστηρὸς, βεβαιοῖ τοῦτο ἀφ' ἑτέρου. Ὡς πρὸς τὸν καλούμενον δὲ Μέγαν αἰῶνα, φέρ' εἰπεῖν, ὁ τρόπος δι' οὗ οἱ βασιλεῖς εἰσι πατέρες τοῦ ἔθνους καὶ πατέρες τῶν γραμμάτων, καταλήγει εἰς τὰ δύο ταῦτα ἀποτρόπαια γεγονότα· ὁ λαὸς στερεῖται ἄρτου, ὁ Κορνήλιος ὑποδημάτων.

Ἥλικον ζοφερὸν στίγμα ἐν τῇ μεγάλῃ βασιλείᾳ!

Ἰδοὺ ποῦ ἄγει ἡ δήμευσις τῆς ἰδιοκτησίας, τῆς γεννηθείσης ἐκ τῆς ἐργασίας, εἴτε ἡ δήμευσις αὕτη ἐπιβαρύνει τὸν λαὸν, εἴτε τὸν συγγραφέα.

Κύριοι, ἀνακάμψωμεν εἰς τὴν ἀρχήν· τὸ σέβας πρὸς τὴν ἰδιοκτησίαν. Βεβαιώσωμεν τὴν φιλολογικὴν ἰδιοκτησίαν, ἀλλ' ἐνταῦτῷ θεμελιώσωμεν τὴν δημοσίαν κτῆσιν. Προχωρήσωμεν περαιτέρω. Μεγεθύνωμεν αὐτήν. Χορηγησάτω ὁ νόμος εἰς ἅπαντας τοὺς ἐκδότας τὸ δικαίωμα τοῦ δημοσιεύειν ἅπαντα τὰ βιβλία μετὰ τὸν θάνατον τῶν συγγραφέων, ἐπὶ τῷ μόνῳ ὅρῳ τοῦ πληρόνειν εἰς τοὺς ἀμέσως κληρονόμους ποσότητα ἐλαχίστην, κατ' οὐδεμίαν περίστασιν ὑπερβαίνουσαν πέντε ἢ δέκα τοῖς ἑκατὸν ἐπὶ τοῦ καθαροῦ κέρδους. Τὸ ἁπλούστατον τοῦτο σύστημα, ὅπερ συμβιβάζει τὴν ἀδιαφιλονείκητον ἰδιοκτησίαν τοῦ συγγραφέως μετὰ τοῦ οὐχ ἧττον ἀδιαφιλονεικήτου δικαιώματος τῆς δημοσίου κτήσεως, ὑπεδείχθη ἐν τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ 1836 ὑπὸ τοῦ νῦν ὁμιλοῦντος ὑμῖν, καὶ δύναταί τις εὑρεῖν ταύτην τὴν λύσιν μεθ' ὅλων τῶν ἀναπτύξεων αὐτῆς ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἐπιτροπῆς, δημοσιευθεῖσι τότε ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν.

Ἡ ἀρχὴ εἶναι διπλῆ, μὴ λησμονήσωμεν τοῦτο. Τὸ βιβλίον, ὡς βιβλίον, ἀνήκει εἰς τὸν συγγραφέα, ἀλλ' ὡς ἰδέα, ἀνήκει—ἡ λέξις δὲν εἶναι ἄγαν εὐρεῖα—ἀνήκει εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἅπασαι αἱ διάνοιαι κέκτηνται δικαίωμα ἐπ' αὐτοῦ. Ἐὰν ἔπρεπε νὰ θυσιασθῇ ἐκ τῶν δύο τούτων δικαιωμάτων, τοῦ δικαιώματος τοῦ συγγραφέως, καὶ τοῦ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας βεβαίως ἔδει νὰ θυσιασθῇ τὸ τοῦ συγγραφέως. Τὸ δημόσιον συμφέρον ἐστὶν ἡ μόνη ἡμῶν μέριμνα καὶ διακηρύττω ὅτι πάντες δέον νὰ προτιμῶνται ἡμῶν.

Ἀλλ', ὡς ἀνωτέρω εἰρηταί μοι, ἡ θυσία αὕτη δὲν εἶναι ἀναγκαία.

Ἅ! φῶς! φῶς πάντοτε! φῶς παντοῦ! ἡ ἀνάγκη πάντων ἐστὶ τὸ φῶς. Τὸ φῶς ἐστιν ἐν τῷ βιβλίῳ. Ἀνοίξατε ὀρθάνοικτον τὸ βιβλίον. Ἄφετε αὐτὸ ἀκτινοβολεῖν, ἄφετε αὐτὸ πράττειν. Σύ, ὅστις κἂν ᾖς ὁ θέλων καλλιεργῆσαι, ζωογονῆσαι, ἐποικοδομῆσαι, συγκινῆσαι, κατευνάσαι, θὲς βιβλία πανταχοῦ· δίδαξον, δεῖξον, ἀπόδειξον, πολλαπλασίασον τὰ σχολεῖα· τὰ σχολεῖά εἰσι τὰ φωτεινὰ τοῦ πολιτισμοῦ σημεῖα.

Μεριμνᾶτε περὶ τῶν ὑμετέρων πόλεων, θέλετε νὰ διάγητε ἀσφαλῶς ἐν ταῖς οἰκίαις ὑμῶν, φοβεῖσθε τὸν κίνδυνον τοῦ ἀφεῖναι σκοτεινὴν τὴν ἀγυιάν· ἀλλ' ἀναπολήσατε τὸν ἔτι μείζονα κίνδυνον τοῦ ἀφεῖναι ἐν τῇ σκοτίᾳ τὸ ἀνθρώπινον γένος. Αἱ διάνοιαί εἰσιν εὐρεῖαι λεωφόροι, ἔχουσι φοιτητὰς, ἔχουσι ξένους καλὰς ἢ κακὰς ἔχοντας προθέσεις, δύνανται δὲ νὰ ἔχωσι καὶ κακούργους διαβάτας· κακή τις ἰδέα εἶναι ὁμοία νυκτοκλέπτῃ· ἡ ψυχὴ ἔχει κακοποιούς. Ποιήσατε φῶς πανταχοῦ, μὴ ἀφήσητε ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ διανοίᾳ γωνίαν τινὰ ζοφερὰν ἐξ ἐκείνων ἐν αἷς δύναται ἡ δεισιδαιμονία νὰ ἐνοκλάζῃ, ἡ πλάνη νὰ κρυβῇ, τὸ ψεῦδος νὰ ἐνεδρεύῃ. Ἡ ἀμάθειά ἐστι σκιόφως, ἐν ᾧ τὸ κακὸν περιπολεῖ. Φροντίσατε περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν ὁδῶν· ἔστω· ἀλλ' ἐπίσης φροντίσατε, πρὸ πάντων φροντίσατε περὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν πνευμάτων.

Ἀπαιτεῖται βεβαίως πρὸς τοῦτο τεραστία δαπάνη φωτός. Περὶ τὴν δαπάνην ταύτην τοῦ φωτὸς ἀπὸ τριῶν αἰώνων ἐπιδίδοται ἡ Γαλλία. Κύριοι, ἄφετέ μοι νὰ εἴπω υἱικόν τινα λόγον, ὅστις ἄλλως ἐστὶν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ ἐμῇ· οὐδὲν κατισχύσει τῆς Γαλλίας. Ἡ Γαλλία ἐστὶ δημοσίου συμφέροντος. Ἡ Γαλλία ἀνατέλλει ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος πάντων τῶν λαῶν.

Ἅ!, λέγουσιν, ἐξημερόνει, ἄρα ἡ Γαλλία εἶναι ἐδῶ!

Ἀπορόν ἐστιν ὅτι δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς Γαλλίας, καὶ ὅμως ὑπάρχουσιν· ἡ Γαλλία ἔχει ἐχθρούς. Οὗτοι δὲ εἰσὶν οἱ αὐτοὶ τοῖς τοῦ πολιτισμοῦ· οἱ ἐχθροὶ τοῦ βιβλίου, οἱ ἐχθροὶ τῆς ἐλευθέρας διανοίας, οἱ ἐχθροὶ τῆς χειραφετήσεως, τῆς ἐξετάσεως, τῆς ἀπελευθερώσεως· ἐκεῖνοι οἵτινες θεωροῦσι τὸ μὲν δόγμα αἰώνιον δεσπότην, τὸ δὲ ἀνθρώπινον γένος αἰώνιον ἀνήλικα. Ἀλλὰ μάτην μοχθοῦσι· τὸ παρελθὸν ἐστὶ παρελθὸν, τὰ ἔθνη δὲν ἐπιστρέφουσιν εἰς τὸν ἑαυτῶν ἔμετον, αἱ ἀποτυφλώσεις ἔχουσι τέρμα, αἱ διαστάσεις τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς πλάνης ἔχουσιν ὅρια. Ἄνθρωποι τοῦ παρελθόντος, γνῶτε τοῦτο, ὅτι δὲν φοβούμεθα ὑμᾶς! Ἄγετε, πράττετε τὸ ὑμέτερον ἔργον, θεωροῦμεν ὑμᾶς μετὰ περιεργείας! Δοκιμάσατε τὰς ὑμετέρας δυνάμεις, ἀνειδίζετε τὸ 89, ἐκθρονίσατε τοὺς Παρισίους, εἴπατε ἀνάθεμα κατὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, κατὰ τῆς ἐλευθερίας

τοῦ τύπου, κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ βήματος· ἀνάθεμα κατὰ τοῦ πολιτικοῦ νόμου, ἀνάθεμα κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως, ἀνάθεμα κατὰ τῆς ἀνεξιθρησκείας, ἀνάθεμα κατὰ τῆς ἐπιστήμης, ἀνάθεμα κατὰ τῆς προόδου. Μὴ ἀπαυδᾶτε. Ὀνειρώξατε δὲ ἐφ' ὅσον τὴν ὁδὸν ταύτην διαπορεύεσθε, Σύλλαβον ἱκανῶς μέγαν διὰ τὴν Γαλλίαν καὶ μόδιον ἱκανῶς μέγαν ὅπως κρύψῃ τὸν ἥλιον! Δὲν θέλω νὰ καταλήξω διὰ λόγου πικροῦ. Ἀναβῶμεν καὶ μείνωμεν ἐν τῇ ἀναλλοιώτῳ γαλήνῃ τῆς διανοίας. Ἠρξάμεθα τῆς διαβεβαιώσεως τῆς ὁμονοίας καὶ τῆς εἰρήνης· συνεχίσωμεν τὴν ὑψηλὴν καὶ ἤρεμον ταύτην διαβεβαίωσιν.

Εἶπον ἀλλαχοῦ, ἐπαναλαμβάνω καὶ νῦν, ἅπασαν τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν συνοψίζουσιν αἱ δύο λέξεις: Διαλλαγὴ καὶ συμφιλίωσις· διαλλαγὴ τῶν ἰδεῶν καὶ συμφιλίωσις τῶν ἀνθρώπων.

Κύριοι, εὑρισκόμεθα ἐνταῦθα ἐν τῷ μέσῳ φιλοσόφων, ἐπωφεληθῶμεν τὴν εὐκαιρίαν, εἴπωμεν ἀληθείας, μὴ ἀποκνήσωμεν. Ἰδοὺ μία τρομερά· τὸ ἀνθρώπινον γένος νοσεῖ τὴν νόσον τοῦ μίσους. Τὸ μῖσός ἐστιν ἡ μήτηρ τοῦ πολέμου· ἄτιμος ἡ μήτηρ τὸ τέκος εἰδεχθές.

Ἀποδῶμεν αὐτοῖς τὰ ἴσα. Μῖσος πρὸς τὸ μῖσος! Πόλεμον πρὸς τὸν πόλεμον!

Γινώσκετε τί σημαίνει οὗτος ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους; Σημαίνει τὸν γενικὸν ἀφοπλισμόν. Τοῦτο ἡ θεραπεία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τοῦτο ἡ ἀληθὴς ἀνάστασις. Ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ῥᾷον ἀφοπλίζομεν τὸν ἐχθρὸν ἡμῶν τείνοντες αὐτῷ τὴν χεῖρα ἢ δεικνύοντες αὐτῷ τὴν πυγμήν. Ἡ συμβουλὴ αὕτη τοῦ Χριστοῦ ἐστιν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἐστὶν ἀγαθή· τὴν δεχόμεθα. Μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐσμὲν ἡμεῖς. Ὁ συγγραφεύς ἐστι μετὰ τοῦ ἀποστόλου, ὁ σκεπτόμενος μετὰ τοῦ ἀγαπῶντος.

Ἀ! ῥίξωμεν τὴν κραυγὴν τοῦ πολιτισμοῦ! Οὐχί! οὐχί! οὐχί! Δὲν θέλομεν οὔτε βαρβάρους πολεμοῦντας οὔτε ἀγρίους δολοφονοῦντας! Δὲν θέλομεν οὔτε τὸν πόλεμον λαοῦ πρὸς λαόν, οὔτε τὸν πόλεμον ἀνθρώπου πρὸς ἄνθρωπον. Πᾶσα σφαγή ἐστιν οὐ μόνον θηριώδης, ἀλλὰ καὶ ἄφρων. Κενὴ ἡ δόξα, τὸ δὲ ἐγχειρίδιον εὔηθες. Ἐσμὲν οἱ μαχηταὶ τοῦ πνεύματος, καθῆκον δὲ ἡμέτερόν ἐστι νὰ κωλύωμεν τὴν μάχην τῆς ὕλης· τὸ ἔργον ἡμῶν ἀείποτέ ἐστι νὰ παρεμβαλλώμεθα μεταξὺ τῶν δύο στρατιῶν. Τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς ἐστιν ἀπαραβίαστον. Δὲν βλέπομεν τὰ στέμματα, ἐὰν ὑπάρχωσιν, ἀλλὰ τὰς κεφαλάς. Τὸ ἐλεεῖν ἐστιν εἰρηνοποιεῖν. Ὅταν ἠχῶσιν αἱ ὀλέθριαι ὧραι, παρὰ μὲν τῶν βασιλέων αἰτούμεθα νὰ φείδωνται τῆς ζωῆς τῶν λαῶν, παρὰ δὲ τῶν δημοκρατιῶν νὰ φείδωνται τῆς ζωῆς τῶν αὐτοκρατόρων.

Λαμπρά ἐστι διὰ τὸν προγεγραμμένον ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ἱκετεύει λαὸν ὑπὲρ ἡγεμόνος, καὶ πειρᾶται νὰ ποιήσῃ χρῆσιν ὑπὲρ δυνάστου τινός, τοῦ μεγάλου ἐκείνου δικαιώματος τῆς χάριτος ὅπερ δικαίωμά ἐστι τῆς ἐξορίας.

Ναί, διαλλάττειν καὶ συμφιλιοῦν· αὕτη ἡμῶν τῶν φιλοσόφων ἡ ἀποστολή. Ὦ ἀδελφοί μου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, ἐν τῇ ποιήσει, ἐν τῇ τέχνῃ, βεβαιώσωμεν τὴν ἐκπολιτευτικὴν παντοδυναμίαν τῆς διανοίας. Ἐν ἑκάστῳ βήματι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους πρὸς τὴν εἰρήνην, αἰσθανώμεθα ὅτι αὐξάνει ἐν ἡμῖν ἡ ἐνδόμυχος χαρὰ τῆς ἀληθείας. Ἔχωμεν τὴν ὑπερήφανον αὐτάρκειαν τῆς χρησίμου ἐργασίας. Μία ἡ ἀλήθεια καὶ δὲν ἔχει ἀκτῖνα διεστηκυῖαν· ἓν μόνον συνώνυμον ἔχει, τὴν δικαιοσύνην. Δὲν ὑπάρχουσι δύο φῶτα, ἀλλ' ἓν, τὸ τοῦ λογικοῦ. Δὲν ὑπάρχουσι δύο τρόποι τοῦ εἶναι τίμιον, ἐχέφρονα, ἀληθῆ. Ἡ ἀκτὶς ἡ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἐστὶν ἡ αὐτὴ τῇ ἐν τῷ φιλοσοφικῷ Λεξικῷ αἴγλη. Ἡ ἀδιάφθορος αὕτη ἀκτὶς διήκει διὰ τῶν αἰώνων εὐθεῖα ὡς βέλος καὶ καθαρὰ ὡς ἠώς. Ἡ ἀκτὶς αὕτη κατισχύσει τῆς νυκτὸς, δηλονότι τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τοῦ μίσους. Τοῦτο τὸ μέγα θαῦμα τῶν γραμμάτων, καὶ οὐδὲν τούτου ὡραιότερον. Ἡ ἰσχὺς τεθορυβημένη καὶ ἄναυδος ἀπέναντι τοῦ δικαιώματος, ἡ κράτησις τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς διανοίας τοῦτό ἐστιν, ὦ Βολταῖρε, ἡ βία ὑπὸ τῆς σοφίας δαμαζομένη· τοῦτο, ὦ Ὅμηρε, ἡ Παλλὰς Ἀθήνη ξανθῆς κόμης ἑλοῦσα Πηλείωνα. Καὶ νῦν ὅτε μέλλω νὰ καταπαύσω, ἐπιτρέψατέ μοι μίαν εὐχὴν, εὐχὴν ἥτις εἰς οὐδὲν κόμμα ἀπευθύνεται, ἀλλ' εἰς ἁπάσας τὰς καρδίας.

Κύριοι, ὑπάρχει Ῥωμαῖος, καταστὰς περίπυστος διά τινα σταθερὰν ἰδέαν. Ἔλεγε· Καταστρέψωμεν τὴν Καρχηδόνα. Καὶ ἐγὼ ἔχω ἰδέαν πολιορκοῦσάν με, ταύτην: Καταστρέψωμεν τὸ μῖσος. Ἐὰν τὰ ἀνθρώπινα γράμματα ἔχωσι σκοπόν τινα, οὗτος ὁ σκοπὸς αὐτῶν· Humaniores litteræ. Κύριοι, ἡ ἀρίστη καταστροφὴ τοῦ μίσους γίνεται διὰ τῆς συγγνώμης. Ἀ! εἴθε ὁ μέγας οὗτος ἐνιαυτὸς νὰ μὴ λήξῃ ἄνευ τῆς ὁριστικῆς εἰρηνεύσεως, νὰ ἐκπνεύσῃ ἐν συνέσει καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἀφοῦ ἀποθέσῃ τὸν ξένον πόλεμον νὰ ἀποθέσῃ καὶ τὸν ἐμφύλιον. Οὗτος ὁ ἐνδόμυχος πόθος τῶν ψυχῶν ἡμῶν. Ἡ Γαλλία ταύτῃ τῇ ὥρᾳ δεικνύει εἰς τὸν κόσμον τὴν φιλοξενίαν της· δειξάτω καὶ τὴν ἐπιείκειαν αὐτῆς. Τὴν ἐπιείκειαν! Θῶμεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Γαλλίας τοῦτο τὸ διάδημα. Πᾶσα ἑορτή ἐστιν ἀδελφική· ἑορτὴ μὴ συγχωροῦσα δὲν εἶναι

ἑορτή. Ἡ λογικὴ δημοσίας χαρᾶς ἐστιν ἡ ἀμνηστεία. Αὕτη εἴη ἡ λῆξις τῆς ἐξαισίας ταύτης πανηγύρεως, τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως. Συνδιαλλαγή! Συνδιαλλαγή! Βεβαίως ἡ συνάντησις αὕτη ἀπάσης τῆς κοινῆς προσπαθείας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, τὸ ἐντευκτήριον τοῦτο τῶν ἐξαισίων τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐργασίας, ὁ πρὸς ἄλληλα χαιρετισμὸς οὗτος τῶν ἀριστοτεχνημάτων, ἀντιπαραβαλλομένων, συγκρινομένων, ἐστὶν θέαμα σεβαστόν· ἀλλ' ὑπάρχει θέαμα ἔτι σεβαστότερον, τὸ τοῦ ἐξορίστου κατερχομένου, καὶ τῆς πατρίδος ἀνοιγούσης τὰς ἀγκάλας!

ΑΙ ΔΩΡΕΑΙ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΩΑΚΕΙΜ ΤΟΥ Β'.

Ἀπὸ τῶν παραμονῶν αὐτῶν τῆς τελευτῆς τοῦ βίου τοῦ ἀοιδίμου οἰκουμενικοῦ πατριάρχου ἐφέρετο μεταξὺ τοῦ δημοσίου τὸ εὐάρεστον θρύλημα, ὅτι Ἰωακεὶμ ὁ Β' μετὰ διπλῆν πατριαρχείαν, τὸν οἰκουμενικὸν θρόνον καὶ τὸν κόσμου καταλείπων, τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν καθιδρυμάτων ἐδωρεῖτο. Ἀπέθανεν ὁ πατριάρχης, καὶ τὸ θρύλημα ἀπεδείκνυτο γεγονός. Πράγματι Ἰωακεὶμ ὁ Β', συναισθανόμενος τὸ τέλος τοῦ βίου αὐτοῦ, μετεπέμψατο παρ'ἑαυτῷ ἐν Χάλκῃ τὸν μητροπολίτην Δέρκων, καὶ τὰς τελευταίας αὐτοῦ ἀνεκοίνωσε θελήσεις, ἃς ἐγνωστοποίησε καὶ τῷ κ. Θεοδώρῳ Α. Μαυρογορδάτῳ, ὁ πατὴρ τοῦ ὁποίου, κ. Ἀμβρόσιος Μαυρογορδάτος, ἦν ὁ χρηματοφύλαξ τῆς Α. Παναγιότητος. Αἱ θελήσεις αὗται τοῦ τετελευτηκότος πατριάρχου ἀνακοινωθεῖσαι μετὰ τεσσαρασκαίδεκα ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ δώδεκα ἀπὸ τῆς κηδείας εἰς τὰ δύο ἐν τοῖς πατριαρχείοις σώματα, τὴν ἱερ. Σύνοδον καὶ τὸ διαρκὲς ἐθνικὸν μικτὸν Συμβούλιον, καθ' ἣν ἐποιήσατο αὐτοῖς ἀφήγησιν ὁ ἅγιος Δέρκων, ἐδημοσιεύθησαν κατ' ἀπόφασιν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ τύπου. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀφηγήσεως ταύτης τὸ ὁμογενὲς δημόσιον θὰ ἐκτιμήσῃ προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐκείνου, ὅστις διώκησε τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας, καὶ θὰ ἐπαινέσῃ τὸν ἅγιον Δέρκων καὶ τοὺς κκ. Α. καὶ Θ. Μαυρογορδάτους, ὡς ἐργασθέντας οὕτως, ὥστε αἱ ἐκφρασθεῖσαι παραγγελίαι τοῦ μεταστάντος πρωθιεράρχου νὰ ἐκτελεσθῶσιν καθὰ ἐκεῖνος ἐπόθησεν.

Ἰδοὺ ἡ προκειμένη ἀφήγησις.

Τῇ 15 τοῦ μηνὸς ἰουλίου τοῦ 1878 ὁ κ. Θεόδωρος Α. Μαυρογορδάτος, ἐλθὼν κατ' ἐντολὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ κ. Ἀμβροσίου Μαυρογορδάτου πρὸς ἐμὲ εἰς τὰ πατριαρχεῖα μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἐπισκεψάμενος τὴν Α. Θ. Παναγιότητα, νοσηλευομένην εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ ἱερὰν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος, κατὰ τὴν 13 ἰδίου μηνὸς, ἤκουσε παρὰ τῆς Α. Θ. Π. σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὅτι ἔχει νὰ μοὶ ἀναθέσῃ ἰδιαιτέρας Αὐτῆς παραγγελίας· αὐθημερὸν ἐδέησε νὰ μεταβῶ καὶ ἐγὼ εἰς Χάλκην παρὰ τῇ Α. Θ. Π. Τὴν πρωΐαν τῆς 17 ἰδίου, ὁ ἐν Χάλκῃ μονάζων ἱερομόναχος Ἀρσένιος, ὅστις ἀπὸ τῆς προτεραίας προσκληθεὶς παρὰ τῆς Α. Θ. Π. ἐπετέλει ἱερὰ καὶ πνευματικὰ χρέη, μοὶ ἐδήλωσεν ὡσαύτως ὅτι ἡ Α. Π. θὰ μὲ καλέσῃ ἰδίᾳ ὡς ἔχουσα νὰ μοὶ δώσῃ ἰδίας Αὐτῆς διαταγάς. Περὶ τὴν μεσημβρίαν δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας καλέσασά με ἡ Α. Θ. Π. καὶ ἀπομακρύνασα τοὺς λοιποὺς εἶπεν· «Ἄκουσον, τέκνον μου». — Εἰς τοῦτο διέκοψε τὸν λόγον καὶ ἐφαίνετο σκεπτομένη· τῆς σιωπῆς παρατεινομένης, ἐξῆλθον τῆς αἰθούσης συγκινηθείς. Μεθ' ἱκανὴν ὥραν εἰσῆλθον αὖθις μετὰ τοῦ σχολάρχου τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς πανοσ. ἀρχιμανδρίτου κ. Γερμανοῦ Γρηγορᾶ καὶ ἔστημεν παρὰ τὴν κλίνην τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, μετά τινας δὲ λόγους περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ὑγείας Αὐτῆς ἐν γένει, ἐπειδὴ ἡ Α. Π. περιέβλεπεν ὡσεὶ θέλουσα νὰ εἴπῃ τι ἰδιαίτερον, ὁ κ. Γρηγορᾶς ἠρώτησεν ἐὰν θέλῃ νὰ λαλήσῃ ἰδίᾳ πρὸς ἐμὲ, κατανεύσαντος δὲ τοῦ πατριάρχου, ὁ κ. Γρηγορᾶς ἀπεχώρησεν. ἡ δὲ Α. Θ. Π. εἶπε πρὸς ἐμὲ ταῦτα.

—«Α'. Γνωρίζεις, τέκνον μου, ὅτι ἀνέκαθεν ἐμελέτων καὶ προπαρασκεύαζον τὰ περὶ οἰκοδομῆς καὶ ἀποκαταστάσεως ἑνὸς σχολείου ἐν Καλιμασίᾳ (ἐν Χίῳ), χωρίῳ τῆς γεννήσεώς μου, ἐπὶ τοῦ οἰκοπέδου τῆς τε πατρικῆς μου οἰκίας καὶ τῶν παρακειμένων οἰκοπέδων, ἅπερ ἐπὶ τούτῳ εἶχον ἀγοράσει. Πρὸς πραγματοποίησιν λοιπὸν τῆς ἀναλλοιώτου ταύτης ἐπιθυμίας μου, πρὸ πολλοῦ γνωστῆς καὶ εἴς τινας τῶν φίλων καὶ οἰκείων, σοὶ παρέχω ἤδη χιλίας καὶ ὀκτακοσίας λίρας Τουρκίας διά τε τὴν οἰκοδομὴν ἑνὸς καταλλήλου παρθεναγωγείου καὶ διὰ προικισμὸν αὐτοῦ καὶ συντήρησιν· πρὸς τὸν αὐτὸν δὲ σκοπὸν ἐπιθυμῶ νὰ χρησιμεύσωσι καὶ τὰ ἐκεῖσε εὑρισκόμενα πατρικά μου κτήμα-

τα, τὰ ὑπὸ τὴν διαχείρισιν καὶ ἐπιμέλειαν τῶν ἀδελφῶν σου, οἵτινες μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ σχολείου νὰ παράσχωσι ταῦτα, ὅπως μένωσιν ἀναπαλλοτριώτως προσηλωμένα εἰς τὴν σχολὴν ταύτην.

» Β'. Σοὶ εἶπον καὶ ἄλλοτε ὅτι ἐπεθύμουν νὰ οἰκοδομήσω οἶκον ἐπὶ τοῦ ἐνταῦθα (ἐν Χάλκῃ) κειμένου οἰκοπέδου μου ἐκ τετρακισχιλίων τετραγωνικῶν πήχεων καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ὑφ' ἡμῶν κτισθείσης δεξαμενῆς, καὶ νὰ ἀφιερώσω αὐτὸν ἀκολούθως εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος. Διάφοροι περιστάσεις ἐκώλυσαν μέχρι τοῦδε τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀποφάσεώς μου ταύτης· ἀλλ' ὁ πόθος μου οὗτος ἐπ' ἐσχάτων μάλιστα διά τε τὰς οἰκονομικὰς τῆς Σχολῆς δυσχερείας καὶ διὰ τὴν ξενίαν, ἣν εὗρον ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, κατέστη ζωηρότερος. Σοὶ παρέχω λοιπὸν ἤδη χιλίας καὶ πεντακοσίας λίρας, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ ὡς ἔφορος τῆς Σχολῆς καὶ ὡς ἐντολοδόχος μου ἐκτελέσῃς τὸν ἱερόν μου τοῦτον σκοπόν. Ἐὰν ὅμως σκεφθεὶς μετὰ τῶν συναδέλφων σου πεισθῇς ὅτι ἡ ἀξία τοῦ οἰκοπέδου, ἐκποιουμένου, προστεθεῖσα ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τούτου δύναται ν' ἀποφέρῃ μείζονα καὶ ἀσφαλεστέραν πρόσοδον διὰ τὴν Σχολήν, δύνασαι νὰ πράξῃς καὶ οὕτως, ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἀσφάλεια. Ἐκ δὲ τοῦ προϊόντος τοῦ ἀποθεματικοῦ τούτου κεφαλαίου μέρος νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ἑνὸς χρηστοῦ νέου. Χίου τὴν πατρίδα, ὡς ὑποτρόφου ἱεροσπουδαστοῦ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ, συμμορφουμένου πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τοῦ κανονισμοῦ αὐτῆς.

» Γ'. Ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων μου, ὅσοι πιστῶς καὶ τιμίως μὲ ὑπηρετοῦσιν ἀπὸ πολλῶν χρόνων χωρὶς νὰ λαμβάνωσιν ὡρισμένον μισθὸν καὶ οἵτινες πάντοτε ἐν τῇ παρούσῃ ἀσθενείᾳ μου ἔδειξαν ἐγκαρτέρησιν καὶ ἀφοσίωσιν, σοὶ παραδίδω ἑτέρας ἑξακοσίας λίρας, ἵνα διανείμῃς ταύτας εἰς αὐτοὺς ἀναλόγως.

» Δ'. Ὅτι τριακοσίας λίρας σοὶ δίδω ὑπὲρ τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Εὐρώπῃ ὑποτρόφων μου καὶ σπουδαστῶν, δι' οὓς γνωρίζεις ὅτι ὑπεσχέθην τὴν συνδρομήν μου.

» Ε'. Ὁμοίως σοὶ δίδω ἔτι τετρακοσίας λίρας, ἵνα μέρος μὲν αὐτῶν διανείμῃς εἰς τὰ γνωστά σοι μέρη καὶ πρόσωπα, ἅτινα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐπικαλοῦνται τὴν ἡμετέραν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν, τὸ δὲ ἕτερον μέρος διαθέσῃς καθ' ὃν σοι ἐδήλωσα ἰδιαίτερον ἱερὸν σκοπόν.

» ϛ'. Ἑτέρας πεντακοσίας λίρας ὑπὲρ τῶν ἐν Ἑπταπυργίῳ ἱερῶν φιλανθρωπικῶν καταστημάτων.

» Ζ'. Ἑτέρας πεντακοσίας λίρας ὑπὲρ τῆς πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.

» Η'. Ἑτέρας ἑκατὸν ὑπὲρ τοῦ ἐν Χίῳ γυμνασίου.

» Θ'. Ἑτέρας ἑκατόν, ὧν τὴν χρῆσιν θὰ σοὶ ὁρίσω ἀκολούθως.

» Ἐν συνόλῳ πέντε χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίας (ἀρ. 5800) λίρας Τουρκίας σοὶ παραδίδω ἀπὸ τοῦδε πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω παραγγελιῶν μου καὶ δωρεῶν, ἀνατεθειμένων ἀπὸ τῆς σήμερον εἰς τὴν υἱικὴν φροντίδα σου. Λάβε λοιπὸν ἀκριβῶς πάντων σημείωσιν». Καὶ ἀμέσως ἠρώτησεν ἐὰν ὁ κ. Α. Μαυρογορδάτος ἀνεχώρησεν ὡς ἐσκόπει εἰς Βιέννην· εἰπόντος μου δὲ ὅτι πράγματι ἀνεχώρησε. «Τότε, ὑπέλαβε, μήνυσον νὰ ἐπανέλθῃ ἐνταῦθα ὁ υἱός αὐτοῦ κ. Θεόδωρος, πρὸς ὃν μοὶ εἶχεν ὑποδείξει ν' ἀποταθῶ ἐν πάσῃ περιπτώσει».

Τὴν 4 ὥραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἰδοῦσά με ἡ Α. Π. παρ' Αὐτῇ διανυκτερεύοντα, ἠρώτησεν ἐὰν ἐκάλεσα τὸν κ. Μαυρογορδάτον καὶ ἐὰν ἐσημείωσα τὰς παραγγελίας Αὐτῆς· εἶπον ὅτι ἀμφότερα ἐγένοντο καὶ ὑπέβαλον τὸ σημείωμα.

Τὴν πρωΐαν τῆς ἐπιούσης, 18 ἰουλίου, καλέσας με αὖθις ἐγγὺς αὐτοῦ ὁ πατριάρχης εἶπε·

— «Σοὶ ἐξομολογοῦμαι, τέκνον. Παρὰ τῷ κ. Μαυρογορδάτῳ εἶχον χρηματικὴν παρακαταθήκην ἐκ δέκα χιλιάδων λιρῶν (ἀρ. 10,000) Τουρκίας. Ἐκ τούτων πέντε μὲν χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίας ἐξεχώρησα ἤδη διὰ τὰς δοθείσας σοι παραγγελίας καὶ δωρεάς μου, μένουσι λοιπὸν παρὰ τῷ ἰδίῳ μόνον τέσσαρες χιλιάδες καὶ διακόσιαι (ἀρ. 4,200). Αὗται, καθὼς καὶ αἱ ἐν τῷ κιβωτίῳ μου εὑρισκόμεναι διὰ τὰς προχείρους ἀναγκαίας δαπάνας, ἀποτελοῦσι τὴν εἰς μετρητὰ περιουσίαν μου. Τὸ πλεῖστον τῆς περιουσίας μου συνίσταται εἰς τὰ γνωστὰ ἀκίνητα κτήματά μου, ἐξαιρέσει ἐκείνων, ὅσα ἐδωρήθησαν πρότερον καὶ ἤδη ἐξεχώρησα δι' ἃς σοὶ ἔδωκα παραγγελίας καὶ δωρεάς μου, εἰς ὁμόλογα, οἷα τὰ αὐλικά, τὰ τῆς κοινότητος Ἀρτάκης καὶ τοῦ μητροπολίτου Κυζίκου, καὶ διάφορα ἄλλα ἰδιωτικὰ εὑρισκόμενα ἐν τοῖς κιβωτίοις μου, καθὼς καὶ εἰς τὰ παρὰ τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου ὀφειλόμενά μοι ἐκ μηνιαίων καὶ ἐξ ἐπιχορηγήσεων τῶν ἁγίων ἀρχιερέων καὶ ἐκκλησιῶν καὶ ἐκ περιουσιῶν τινων. Ὁ ἐν Ἀρτάκῃ ἀρχιερατικὸς ἐπίτροπος σακελλάριος παπᾶ Νικόλαος, ἐπιτετραμμένος νὰ συνάξῃ διὰ λογαριασμόν μου χρήματα καὶ τόκους ἐκ τῶν ἐκεῖσε δανείων μου, ἔχει παρ' ἑαυτῷ ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε συνηγμένων τριάκοντα χιλιάδας γρόσια, πόσα δὲ ἄλλα ἀκολούθως συνήγαγεν ἀγνοῶ· σὺν τούτοις τὰ ὑπάρχοντα ἀρχιερατικά

μου ἄμφια, τὰ ἀπὸ τῆς πυρκαϊᾶς διασωθέντα οἰκιακὰ σκεύη, ἔπιπλα καὶ τὰ ἐνδύματά μου, καὶ εἴ τι ἕτερον ἀπαρτίζουσι τὴν περιουσίαν μου».

Μετὰ μικρὸν διάλειμμα ἐπανέλαβεν·

— «Ἐννοεῖς τὴν θέσιν μου· οἱ ἰατροὶ ἐξήντλησαν, φαίνεται, πᾶν μέσον θεραπείας, ἀλλ' ἐγὼ εἰμι ἀφωσιωμένος ὅλως εἰς τὸ θεῖον θέλημα· ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζῃς τὴν περὶ τῆς χρήσεως τῆς περιουσίας μου γνώμην καὶ εὐχήν μου. Πάντοτε ἐπεθύμουν νὰ περισυνάζω τὴν περισωθεῖσαν ἢ προστεθησομένην τυχὸν περιουσίαν μου καὶ ν' ἀποτελέσω κεφάλαιόν τι, οὗτινος ἐξασφαλισθέντος, τὸ μὲν προϊὸν νὰ ἐπαρκῇ διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ γήρως μου, αὐτὸ δὲ τὸ κεφάλαιον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀκολούθως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων μου, οὓς πάντοτε ἔτρεφον καὶ διατελῶ τρέφων».

Μετὰ διακοπὴν πάλιν ὀλίγων στιγμῶν, ὁπότε εἰσῆλθεν ὁ κ. Γρηγοράς φέρων τῇ Α. Π. παγωτὸν καὶ οἶνον, ἅπερ ἐκ διαλειμμάτων ἐλάμβανεν, ἐγὼ ἐπαναφέρων τὸν λόγον εἰς τὰ προηγούμενα ἠρώτησα τὴν Α. Π. ἐὰν ἔχῃ συντεταγμένον ἔγγραφόν τι διατυποῦν περιζατωμένως τοὺς πόθους Αὐτῆς.

— «Ὄχι ἀπήντησεν ἡ Παναγιότης του»· καὶ συνεχίζουσα τὸν λόγον προσέθηκεν· — «Ἤλπιζον ὅτι αἱ περὶ διαθέσεως τῶν πατριαρχῶν καὶ ἀρχιερέων διατάξεις τῶν κανονισμῶν ἤθελόν ποτε τροποποιηθῆ, οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτρέπηται αὐτοῖς τὸ ἓν τρίτον τοὐλάχιστον τῆς καταλειπομένης περιουσίας των νὰ διαθέτῃ ἕκαστος κατὰ τὸ ἀρεστὸν αὐτῷ, τὸ δὲ λοιπὸν νὰ χρησιμοποιῆται εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἔθνους. Τὸ μέτρον τοῦτο, ὅπερ καὶ ἄλλοι μετ' ἐμοῦ ἐθεώρουν δικαιότερον καὶ λυσιτελέστερον, δὲν κατωρθώθη νὰ πραγματοποιηθῇ ἔτι καὶ οὗτός ἐστιν ὁ κυριώτερος λόγος, δι' ὃν δὲν ἔχω ἔγγραφον διάταξιν τῶν κατ' ἐμὲ ἀλλὰ καὶ οὕτω δύναμαι, νομίζω, νὰ σοὶ ἀνακοινώσω τὰς περὶ τῆς χρήσεως τῆς περιουσίας μου προθέσεις καὶ εὐχάς μου, ἐλπίζων ὅτι θὰ τύχωσι τῆς προσηκούσης ἐκτιμήσεως καὶ ὑποστηρίξεως παρ' ὧν δεῖ ὡς μὴ ἀπάδουσαι κυρίως καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τῶν σχετικῶν διατάξεων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμῶν.

»Εὔχομαι καὶ ποθῶ αἱ μικραὶ οἰκονομίαι μου νὰ μὴ ὑποστῶσι τὴν τύχην τῶν τέως διαχειρισθεισῶν ἀρχιερατικῶν περιουσιῶν, ἀλλὰ νὰ γίνωσι τοὐλάχιστον ἀφετηρία ἐπωφελεστέρας καὶ μονιμωτέρας χρήσεως. Ἐὰν ἡ περιουσία μου ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐπαρκῇ καὶ διὰ ἀνέγερσιν τῶν πατριαρχείων, ὡς ἐγὼ ἐσχεδίαζον τὰ νέα πατριαρχεῖα, ἤθελον ἴσως τροποποιήσει τὰς σκέψεις μου· ἀλλ' ὡς ἔχει σήμερον καὶ ὅπως διάκεινται τὰ καθ' ἡμᾶς, δέον νὰ χρησιμοποιηθῇ οὕτω.

»Ἐπιθυμῶ ἐκ τῶν παρὰ τῷ κ. Μαυρογορδάτῳ τεσσάρων χιλιάδων καὶ διακοσίων λιρῶν Τουρκίας:

»Α'. Χίλιαι λίραι νὰ ἐξιδιασθῶσιν ὡς πρώτη καταβολὴ διὰ τὴν ἀνέγερσιν τῶν πατριαρχείων· ἕως οὗ δὲ ἔλθῃ ὁ κατάλληλος εἰς τοῦτο καιρός, τὸ ποσὸν τοῦτο νὰ μένῃ ἐξησφαλισμένον, δεόντως τῶν τόκων προστιθεμένων εἴτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κεφαλαίου, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἑπομένου.

»Β'. Ἕτεραι χίλιαι λίραι νὰ κατατεθῶσιν ἐπίσης εἰς μέρος ἀσφαλὲς ἐπὶ τόκῳ ὥστε προστιθεμένων ἐτησίως τῶν τόκων ἐπὶ τοῦ κεφαλαίου ν' ἀποτελεσθῇ ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἀποθεματικόν, ὅπερ ν' ἀποφέρῃ ἐτησίαν πρόσοδον, ἥτις νὰ ἐπαρκῇ δι' ἀντιμισθίαν ἑνὸς τακτικοῦ εἰδικοῦ ἱεροκήρυκος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας.

»Γ'. Ἕτεραι ἑκατὸν λίραι νὰ χορηγηθῶσιν ὑπὲρ τοῦ ἐν Σαυροδρομίῳ σχολείου τῶν ἀπόρων παίδων καὶ κορασίων.

»Δ'. Ἕτεραι ἑκατὸν ὑπὲρ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου.

»Ε'. Αἱ λοιπαὶ δύο χιλιάδες λίραι νὰ χρησιμεύσωσιν διὰ τὴν ἑπομένην ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐθνικὴν ἀνάγκην· ἐπὶ τῶν ἐν Μουχλείῳ δύο οἰκοπέδων μου, τὰ ὁποῖα πρὸς αὐτὸν τοῦτον τὸν σκοπὸν καθιερῶ, ν' ἀνεγερθῇ οἰκοδομὴ κατάλληλος, ἥτις νὰ χρησιμεύσῃ εἰς πατριαρχικὸν τοῦ Γένους παρθεναγωγεῖον, τὸ ὁποῖον νὰ προικοδοτηθῇ μὲ τὰ κεφάλαια τῶν εἰς τὸν ἐν Ἀρτάκῃ ναὸν τῆς μητροπόλεως δανείων μου, οἱ δὲ καθυστερούμενοι αὐτῶν τόκοι, πλὴν τῶν δεδομένων τέως τῷ σακελλαρίῳ ν' ἀφεθῶσιν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ ναοῦ ἐκείνου.

»Περὶ τῆς κατὰ τὴν Ἀρτάκην ἀνεγερθείσης καὶ προικισθείσης παρ' ἡμῶν ἁδροτάτοις ἀναλώμασι καὶ καὶ τόκοις ἱερᾶς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ διαφόρων ζώων καὶ τῶν πέριξ ἀγορασθέντων κτημάτων καὶ γαιῶν βεβαίως θὰ ἰσχύσῃ τὸ ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδιξιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμῶν πατριαρχείας κατεστρωμένον σιγγίλιον, καθ' ὃ ἡ μὲν ἐπιμέλεια καὶ ἐπιστασία ἀνατίθεται τῇ Ἱ. μητροπόλει Κυζίκου, αἱ δὲ πρόσοδοι χρησιμεύουσι διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια τῆς Ἀρτάκης. Ὁ λόφος «Ἅγιος Συμεὼν» μετὰ δαλιανίων νὰ ἀφεθῶσιν ἐκείνοις, εἰς ὧν τὰ ὀνόματά εἰσι γεγραμμένα.

»Περὶ τῶν ὀφειλομένων μοι δι' ὁμολόγων ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Κυζίκου λέγω μόνον ὅτι ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν δυσχερῆ οἰκονομικὴν αὐτοῦ θέσιν, ἐσκόπουν, ἀ-

φοῦ ἐκπέσω ὅσα κατὰ καιροὺς μοι ἔμβασε καθ' ἣν ἐζήτησα καὶ ἔλαβα τῆς Σεβασμιότητός του σημείωσιν, ν' ἀπαιτήσω πεντακοσίας λίρας πρὸς τελείαν ἐξόφλησιν καὶ εἰς μείζονα ἔτι νὰ προβῶ παράβλεψιν χάριν τῆς μητρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του.

»Τὸ ἐν τῇ νήσῳ Ἀντιγόνου οἰκόπεδον πῶς καὶ εἰς τίνας ἔχω δεδωρημένον γνωρίζεις, ὥστε περὶ τούτου οὐδὲν ἔχω νὰ διατάξω ἤδη.

»Ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς περιουσίας μου, ἤτοι τῶν παρ' ἐμοὶ μετρητῶν, τῶν μετὰ καὶ ἄνευ ὁμολόγων ὀφειλομένων μοι καὶ καθυστερουμένων παρά τε τοῦ ἐθνικοῦ ταμείου καὶ λοιπῶν, ἐκ τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων μου καὶ εἴ τινος ἄλλου ἀνήκοντός μοι δικαίου νὰ ἐξοφληθῶσι τὰ εὑρεθησόμενα μικρὰ χρέη μου πρώτιστα καθὼς καὶ τὰ ὀφειλόμενα εἰς ἔξοδα τῆς τροφοδοσίας τῶν πατριαρχείων καὶ τοῦ οἴκου καὶ εἰς μισθοὺς τῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν μου, χωρὶς οὐδεὶς τῶν ἐχόντων λαμβάνειν ν' ἀδικηθῇ κατὰ τὰς σχετικὰς διατάξεις τῶν ἐν ἐνεργείᾳ κανονισμῶν».

Ἐνταῦθα ὑπομνήσαντός μου περὶ τῶν ἑκατὸν λιρῶν, ὧν τὴν χρῆσιν ἐπεφυλάχθη νὰ μοὶ ἀνακοινώσῃ τὴν προτεραίαν, εἶπεν ἡ Α. Θ. Π. — «Ταύτας θέλω διαθέσει κατὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν πτωχῶν ἐκείνων χορασίων, ὑπὲρ ὧν, ὡς εἶναι γνωστόν, εἶχον ὑποσχεθῆ τὴν συνδρομήν μου.

»Τὴν εὐδόωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν εὐχῶν μου τούτων καὶ τὴν ἐν τῇ ἐκτελέσει διακανόνισιν αὐτῶν ἐπιθυμῶ θερμῶς νὰ ἐπιμεληθῇς καὶ νὰ συστήσῃς στενῶς εἴς τε τὴν ἱερὰν Σύνοδον καὶ τὸ Δ. Ε. Μ. Συμβούλιον, παρακάλεσον δὲ καὶ τοὺς ἀγαθούς μοι φίλους (οὓς μοι ἐξωνόμασεν), ἵνα μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτοὺς φιλογενοῦς διαθέσεως συντελέσωσι τὸ ἐπ' αὐτοῖς εἰς τὴν αἰσίαν διεκπεραίωσιν αὐτῶν». Ἐπὶ πᾶσι προσέθετο. — «Ἀσπάζομαι καὶ εὔχομαι καὶ εὐλογῶ τοὺς πάντας ἀπὸ ψυχῆς, προσδοκῶν παρ' ἑνὸς ἑκάστου ὁμοίαν τῆς ψυχῆς διάθεσιν».

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ δεκάτῃ ὀγδόῃ ἰουλίου ἀφίκετο εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν ὁ ἐντολῇ τῆ. Α. Θ. Π. προσκληθεὶς κ. Θ. Α. Μαυρογορδάτος, μεθ' οὗ εἰσήλθομεν παρὰ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι, ἥτις μετὰ τὰς προσαγορεύσεις δηλώσασα τῷ κ. Θεοδώρῳ τὸν σκοπὸν τῆς προσκλήσεώς του, ἀφηγήσατο ἑπομένως, διακοπτομένη πολλάκις ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου, τὰ καθέκαστα τῶν τε δοθεισῶν μοι παραγγελιῶν τῇ προτεραίᾳ καὶ ἐφεξῆς τὰς τῆς πρωΐας, καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐκτίθεται, μετὰ δὲ τὸ πέρας λέγει τῷ κ. Θεοδώρῳ. — «Ἀξιῶ, τέκνον, πρῶτον νὰ μετρήσητε τῷ ἁγίῳ Δέρκων ἐκ τοῦ παραυτίκα πέντε χιλιάδας καὶ ὀκτακοσίας (ἀριθ. 5,800) λίρας Τουρκίας, ἃς ὀφείλω δι' ἣν ὥρισα χρῆσιν καὶ δι' ἃς ἀνεθέμην ἰδιαιτέρας παραγγελίας τῇ Σεβασμιότητί του, ὡς ἠκούσατε ἤδη· δεύτερον δὲ τὸ ὑπόλοιπον τῆς παρ' ὑμῖν ἐμπεπιστευμένης χρηματικῆς περιουσίας μου ἐκ τεσσάρων χιλιάδων καὶ διακοσίων (ἀριθ. 4,200) λιρῶν Τουρκίας νὰ συντελέσητε ὅπως διατεθῇ καθ' οὓς ἐδήλωσα πόθους συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ἁγίου Δέρκων».

Εἰς ταῦτα ἀποκριθεὶς ὁ κ. Θεόδωρος εἶπεν.

— «Ἔστε βέβαιος, Παναγιώτατε, ὅτι ἀπὸ τοῦδε ἔσται πιστωμένος ὁ ἅγιος Δέρκων μὲ τὸ ποσὸν 5,800 λιρῶν κατὰ τὴν ὑμετέραν διαταγήν, καὶ ὅτι ἀκολούθως θὰ ἐπιμεληθῶ ὅσον τὸ ἐπ' ἐμοί, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ ἁγίου Δέρκων, ὅπως μὲ τὸ παρ' ἡμῖν ποσὸν τῶν 4,200 λιρῶν τουρκικῶν ἐκτελεσθῶσιν οἱ ὑμέτεροι πόθοι καὶ αἱ εὐχαί».

Τελευταῖον, ἀμφότεροι συγκεκινημένοι σφόδρα, ἐξήλθομεν τῆς αἰθούσης τῆς Α. Θ. Π. παραγγελλούσης τῷ κ. Θεοδώρῳ Μαυρογορδάτῳ εὐχὰς δι' ἕκαστον τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΣΙΦΩΝ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ. — Σπανιώτατον φαινόμενον ἐγένετο ἐπὶ τῆς νοτίας ἄκρας τῆς Ἀγγλίας ἀπέναντι τῆς Ἀμσφίρης καὶ τῆς πόλεως Πορτσμούθ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι θαλάσσιος σίφων, οὗτινος μαρτυρία ὀφθαλμοφανὴς ἀπεστάλη εἰς τὰ ἀγγλικὰ φύλλα. Τὴν 21 αὐγούστου μικρὸν πρὸ μεσημβρίας ὁ νοτιανατολικὸς ἄνεμος σαρώσας τὰ μέλανα νέφη ἔφερεν αὐτὰ πρὸς τὴν Ἀμσφίρην. Ὀλίγα λεπτὰ μετὰ μεσημβρίαν ὤφθη ἡ θάλασσα συγκοινωνοῦσα μετὰ τῶν νεφῶν διὰ στήλης ὕδατος, κινουμένης ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ὁ αὐτόπτης μάρτυς τοῦ φαινομένου, ὅστις καὶ τὴν ἔκθεσιν ἐποιήσατο, παρετήρει διὰ τηλεσκοπίου μετὰ προσοχῆς τὰς κινήσεις τῆς στήλης ταύτης καὶ διέγνω ὅτι ἡ ἀκτὶς τῆς στεφάνης αὐτῆς ἦν ἀρκούντως μεγάλη, καὶ ὅμως ἐχώρει ταχύτατα. Διῆλθε πρὸ τῆς Σούθης, προαστείου τῆς Πορτσμούθης κατὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος τούτου, καὶ διὰ τοῦ ὅρμου Στόκες. Ἅμα εἰς τὴν δίνην τῆς Σούθαμπτων ἀφικόμενος ὁ σίφων μετεβλήθη εἰς κατακλυσμιαίαν βροχήν. Ὀλίγον πρὸ ταύτης μικροῦ δεῖν περιεκλείσθη ὑπὸ τῆς δίνης τοῦ κινουμένου ὕδατος πλοῖον καὶ κατεποντίσθη. «Μεθ' ὅλην αὐτοῦ (λέγει ὁ αὐτόπτης) τὴν μικρὰν ἔκτασιν καὶ σφοδρότητα, ἥκιστα συνήθεις εἰς τοὺς τροπικούς, ὁ σίφων ἦν ἀξιοσημείωτος διὰ τὸ μέγιστον ὕψος τῆς στήλης τοῦ ὕδατος».

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ ΚΑΙ Σ/ΑΣ.